

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ 2024 VƏ 2025-Cİ İLLƏR ÜZRƏ DÖVLƏT BÜDCƏSİNİN MÜQAYİSƏLİ TƏHLİLİ

İntizar Ə. Rüstəmovə

Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin

İqtisadi Elmi Tədqiqat İnstitutu, Aparıcı elmi işçi

Xülasə. Bu məqalədə Azərbaycan Respublikasının 2024 və 2025-ci illər üzrə dövlət büdcəsinin əsas göstəriciləri müqayisəli təhlil edilir. Tədqiqatda büdcənin gəlir və xərclər strukturlarında baş verən dəyişikliklər, əsaslı və cari xərclər arasındakı nisbət, sosial yönümlü xərclərin payı və bu istiqamətlərin iqtisadi fəallığa təsiri araşdırılmışdır. Analitik nəticələr 2025-ci ildə qeyri-neft sektorunun iqtisadiyyatda xüsusi çəkisinin artacağını, müdafiə və sosial təminat sahələrinə yönəldilən vəsaitlərin isə əhəmiyyətli şəkildə yüksələcəyini göstərir.

Açar sözlər: dövlət büdcəsi, fiskal siyasət, qeyri-neft sektoru, sosial xərclər, büdcə strukturu

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE STATE BUDGET OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN FOR 2024 AND 2025

Intizar A. Rustamova

Abstract. This paper presents a comparative analysis of the key indicators of the state budget of the Republic of Azerbaijan for the years 2024 and 2025. It focuses on structural changes in revenues and expenditures, the ratio between capital and current spending, and the share of socially-oriented expenditures. The findings reveal an increasing contribution of the non-oil sector in 2025, alongside a notable rise in allocations to defense and social security, reflecting a shift in fiscal priorities towards sustainable and inclusive development.

Keywords: state budget, fiscal policy, non-oil sector, social expenditures, budget structure

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ГОСУДАРСТВЕННОГО БЮДЖЕТА АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ ЗА 2024 И 2025 ГОДЫ

Интизар А. Рустамова

Резюме. В статье проводится сравнительный анализ основных показателей государственного бюджета Азербайджанской Республики за 2024 и 2025 годы. Исследуются изменения в структуре доходов и расходов, соотношение между капитальными и текущими расходами, а также доля социально-ориентированных затрат и их влияние на экономическую активность. Результаты анализа показывают рост роли ненефтяного сектора в 2025 году и значительное увеличение ассигнований на оборону и социальное обеспечение, что отражает приоритеты устойчивого развития.

Ключевые слова: государственный бюджет, фискальная политика, нефтегазовый сектор, социальные расходы, структура бюджета

Giriş

Dövlət büdcəsi iqtisadi siyasətin əsas tənzimləyici alətlərindən biri olmaqla, ölkənin sosial-iqtisadi inkişafına birbaşa təsir göstərən strateji maliyyə sənədidir. Büdcə yalnız gəlir və xərclərin məcmusunu əks etdirən texniki sənəd deyil, həm də dövlətin iqtisadi inkişaf vizyonunu və prioritetlərini müəyyənləşdirən mühüm strateji planlama vasitəsidir. Onun tərtibatında daxili makroiqtisadi göstəricilərlə yanaşı, beynəlxalq iqtisadi proseslər, geosiyasi dəyişikliklər və sosial amillər də nəzərə alınmalı və ssenari əsaslı yanaşmalar tətbiq olunmalıdır (Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyi, 2024).

Qlobal iqtisadi sistemdə baş verən transformativ dəyişikliklər, xüsusilə pandemiyanın uzunmüddətli təsirləri və beynəlxalq bazarlardakı qeyri-müəyyənliklər dövlət büdcələrinin daha çevik və pragmatik şəkildə hazırlanmasını zəruri etmişdir. Azərbaycan Respublikasının 2024–2025-ci illər üzrə dövlət büdcəsi də bu tendensiyalar fonunda formalaşdırılmış, makroiqtisadi sabitliyin qorunması və davamlı inkişafın təmin olunması əsas prioritetlər kimi müəyyənləşdirilmişdir (Azərbaycan Respublikasının 2024-cü il dövlət büdcəsi haqqında Qanun, 2023).

Büdcə siyasətinin səmərəliliyi və idarəetmədə proqnozların keyfiyyəti iqtisadi siyasətin uğurunun qiymətləndirilməsində mühüm göstəricilərdən biridir. Büdcə proqnozları ilə faktiki icra göstəriciləri arasında yüksək uyğunluğun olması fiskal siyasətin effektivliyindən xəbər verir. Lakin iqtisadi qeyri-müəyyənliklər və xarici şoklar fonunda bəzən proqnozların gerçəklə üst-üstə düşməməsi qaçılmaz olur. Bu səbəbdən büdcə planlamasında çoxvariantlı yanaşma və ortamüddətli proqnoz çərçivələri xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

2025-ci il üzrə dövlət və icmal büdcəsi sənədləri “Azərbaycan Respublikasının 2022–2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası”na, ortamüddətli dövr üçün büdcə proqnozlarına və konseptual inkişaf hədəflərinə əsasən formalaşdırılmışdır. Büdcə prioritetləri sırasında ölkənin hərbi və müdafiə təhlükəsizliyinin möhkəmləndirilməsi, sosial müdafiənin gücləndirilməsi, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında bərpa və yenidənqurma tədbirləri və yaşıl iqtisadiyyat prinsiplərinin tətbiqi mühüm yer tutur.

2025-ci il dövlət büdcəsində gəlirlər 36,6 milyard manat, xərclər isə 39,7 milyard manat həcmində nəzərdə tutulmuş, nəticədə büdcə kəsiri ümumi daxili məhsulun (ÜDM) 2,4 faizinə bərabər olmuşdur. Xərclərin funksional bölgüsündə sosial sahələr 43%, müdafiə və təhlükəsizlik sektoru isə 17% təşkil etmişdir. İşgaldan azad olunmuş ərazilərin bərpası üçün 4 milyard manat həcmində vəsaitin ayrılması bu istiqamətin ortamüddətli dövr üçün strateji əhəmiyyətini bir daha təsdiqləyir.

Bu məqalənin əsas məqsədi, 2024 və 2025-ci illər üzrə dövlət büdcəsinin əsas fiskal göstəricilərini müqayisəli şəkildə təhlil etməklə, ölkənin fiskal siyasətində baş verən struktur dəyişiklikləri, sosial-iqtisadi prioritetlərin maliyyələşmə meylləri və makroiqtisadi sabitlik baxımından formalaşan tendensiyaları qiymətləndirməkdir. Tədqiqatın nəticəsi olaraq elmi əsaslandırılmış və praktiki dəyəri olan fiskal tövsiyələr irəli sürüləcəkdir.

1. Makroiqtisadi Proqnozlar

Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyinin 2025-ci il üzrə makroiqtisadi proqnozlarına əsasən, ölkə üzrə **ümumi daxili məhsulun (ÜDM)** real artım tempi 3,5% səviyyəsində qiymətləndirilir. Bu artım nəticəsində ÜDM-in nominal dəyərinin 129,2 milyard manata çatacağı gözlənilir. Xüsusilə **qeyri-neft-qaz sektoru üzrə** ÜDM-in real ifadədə 4,9% artaraq 92,2 milyard manata yüksəlməsi proqnozlaşdırılır ki, bu da ümumi ÜDM-in 71,3%-ni təşkil edəcəkdir. Neft-qaz sektorunda isə artım dinamikasının nisbətən zəif – cəmi 0,5% səviyyəsində olacağı gözlənilir.

Ortamüddətli dövr üçün proqnozlar daha iddialı perspektivləri əks etdirir. Belə ki, 2028-ci ilə qədər ÜDM-in 150,8 milyard manatadək artacağı və qeyri-neft-qaz sektorunun iqtisadiyyatda xüsusi çəkisinin 77,8%-ə çatacağı gözlənilir. Bu dinamika ölkənin iqtisadi diversifikasiyasının dərinləşdiyini və qeyri-xammal yönümlü davamlı inkişaf modelinə keçidini təsdiqləyir.

Dövlət büdcəsinin gəlirlər və xərclər hissəsinin formalaşdırılmasında enerji qiymətlərinə dair ehtiyatlı ssenarilərə əsaslanılmışdır. Belə ki, 2025-ci il üçün “Azərilayt” markalı **xam neftin** bir bareli üçün qiymət 70 ABŞ dolları, **təbii qazın** isə 1 min kubmetr üçün 242 ABŞ dolları səviyyəsində qəbul edilmişdir. Ortamüddətli dövr üçün isə bu qiymətlər müvafiq olaraq 65 və 236 ABŞ dolları ilə qiymətləndirilir. Bu yanaşma fiskal risklərin azaldılması və büdcənin sabit bazada planlaşdırılması baxımından əhəmiyyətlidir.

Baza ssenarisinə uyğun olaraq, 2025-ci ildə **orta illik inflyasiya göstəricisinin** 4,6%, ortamüddətli dövrdə isə 3,9% səviyyəsində qalacağı proqnozlaşdırılır. İqtisadi sabitliyin qorunması məqsədilə **milli valyutanın** ABŞ dollarına qarşı məzənnəsinin 1,7 manat səviyyəsində sabit saxlanılması hədəflənmişdir. Bu, həm fiskal idarəetmədə, həm də inflyasiya gözləntilərinin tənzimlənməsində mühüm rol oynayacaqdır.

Əhalinin gəlirlərində 2025-ci ildə real artım tempinin 3,5%, ortamüddətli dövrdə isə orta illik 3,6% olacağı proqnozlaşdırılır. Gəlirlərlə paralel olaraq, istehlak xərclərinin artımı 2025-ci ildə 3,4%, ortamüddətli dövrdə isə 3,6% səviyyəsində qiymətləndirilir. Bu göstəricilər daxili tələbin stimullaşdırılması və iqtisadi fəallığın artırılması baxımından pozitiv tendensiyalar yaradır.

Kapital qoyuluşlarında da artım proqnozlaşdırılır. Əsas kapitalla yönəldilən investisiyaların 2026–2028-ci illər ərzində orta illik real artım tempinin 3%, qeyri-neft-qaz sektoru üzrə isə 3,7% səviyyəsində olacağı gözlənilir. Bu göstəricilər iqtisadi potensialın genişləndirilməsi və struktur islahatlarının davamlı xarakter daşdığını göstərir.

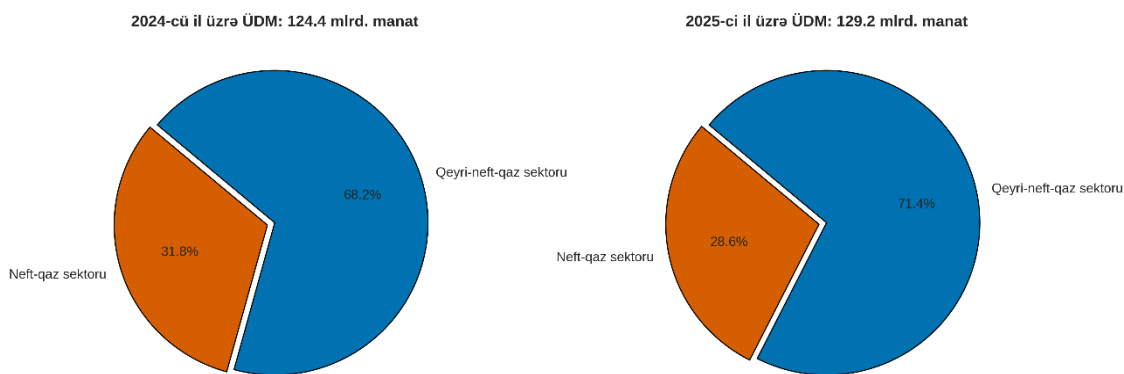
2025-ci il dövlət büdcəsinin tərkibində yer alan əsas hədəflərdən biri “Azərbaycan Respublikasının 2022–2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası”nın icrası və bu çərçivədə **işğaldan azad olunmuş ərazilərin** iqtisadi dövriyyəyə reinteqrasiyasıdır. Xüsusilə Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında infrastrukturun bərpası, abadlıq-quruculuq işlərinin aparılması və uzun illərdən sonra kommunikasiya xətlərinin bərpa olunması bölgənin iqtisadi aktivliyə cəlb edilməsinə, yeni investisiya imkanlarının yaranmasına və regional sabitliyin möhkəmləndirilməsinə xidmət edəcəkdir.

2. ÜDM-nin həcmi və iqtisadi artım

2024-cü ildə ÜDM-nin həcmi 124.4 milyard manat olduğu halda, 2025-ci ildə 129.2 milyard manat olacağı gözlənilir. Proqnozlara əsasən qeyri-neft-qaz sektorunda 2025-ci ildə ötən illə müqayisədə ÜDM 7.4 mlrd. manat artacaqdır. Neft-qaz sektorunda isə bu göstərici üzrə 2.6 mlrd. manat azalma olacaqdır. Ümumilikdə 2025-ci ildə iqtisadi artımın 2024-cü ildə mövcud olan 4.2%-dən 3.5%-ə düşəcəyi gözlənilir.

Xüsusiylə qeyd olunmalıdır ki, 2025-ci ildə qeyri-neft-qaz sektoru üzrə ÜDM-in təxminən 7,4 milyard manat artması, bu sektorun iqtisadiyyatda aparıcı mövqeyini daha da möhkəmləndirəcəyini göstərir. Əksinə, neft-qaz sektorunda 2,6 milyard manat azalma proqnozlaşdırılır ki, bu da sektorda stabilləşmə və ya azalma meyillərini ön plana çıxarır.

Qrafik 1. ÜDM-nin həcmi (mlrd. manatla)

3. İcmal Büdcənin Gəlir və Xərc Proqnozları

2025-ci il üçün Azərbaycan Respublikasının **icmal büdcəsinin** gəlirləri 43 950,5 milyon manat səviyyəsində proqnozlaşdırılır ki, bu da əvvəlki illə müqayisədə 435,5 milyon manat və ya 1,0% çoxdur. Xərclər isə 47 629,4 milyon manat təşkil etməklə, 2024-cü illə müqayisədə 2 002,6 milyon manat və ya 4,4% artım nümayiş etdirir. Bu göstəricilər fiskal siyasətin daha ekspansionist istiqamət aldığını və xərclərin xüsusiylə sosial və infrastruktur layihələrinə yönəldiyini göstərir (Maliyyə Nazirliyi, 2023).

2025-ci ildə icmal büdcə kəsirinin 3 678,9 milyon manat olacağı proqnozlaşdırılır ki, bu da əvvəlki illə müqayisədə 74,2% və ya 1 567,1 milyon manat çoxdur. Kəsirin bu dərəcədə artması əlavə borclanma ehtiyaclarını və fiskal dayanıqlığın sınağa çəkiləcəyini göstərir.

Cədvəl 1. İcmal büdcənin gəlir və xərcləri (mln. manatla)

	2024-cü il	2025-ci il	Artım+, azalma-
Gəlirlər	43515.0	43950.5	435,5
Xərclər	45626.8	47629.4	2002,6
Kəsir (profisit)	-2111.8	-3678.9	1567,1

3. Dövlət Büdcəsinin Gəlir və Xərcləri

3.1. Büdcə Gəlirləri və Onların Strukturu

Azərbaycan Respublikasının 2025-ci il üzrə dövlət büdcəsinin gəlirləri 38 356 milyon manat səviyyəsində proqnozlaşdırılır ki, bu da əvvəlki illə müqayisədə 1 968 milyon manat və ya 5,4% artım deməkdir. Gəlirlərin ümumi daxili məhsula (ÜDM) nisbəti 29,7% təşkil edəcəkdir ki, bu da fiskal dayanıqlığın qorunması baxımından əhəmiyyətlidir (İqtisadiyyat Nazirliyi, 2024; Maliyyə Nazirliyi, 2023).

2025-ci il üçün gəlir siyasətinin əsas istiqamətləri aşağıdakı prioritetləri əhatə edir:

- 1. İnvestisiya mühitinin və sahibkarlıq fəaliyyətinin təşviqi: Vergi yükünün azaldılması yolu ilə biznes mühitinin stimullaşdırılması;*
- 2. Yaşıl iqtisadiyyatın dəstəklənməsi: Ekoloji təmiz və təhlükəsiz nəqliyyat vasitələrinin dövriyyəsinin genişləndirilməsi və infrastrukturun inkişafı;*
- 3. İnzibatçılığın təkmilləşdirilməsi: Vergi və gömrük inzibatçılığı sahəsində mexanizmlərin optimallaşdırılması;*
- 4. Dövlət rüsumlarının idarəedilməsinin təkmilləşdirilməsi.*

Bu istiqamətlərin prioritet kimi müəyyən edilməsinin əsas məqsədləri aşağıdakılardır:

- ölkənin iqtisadi inkişafını sürətləndirmək;
- rəqabət qabiliyyətini gücləndirmək;
- investisiya mühitini daha cəlbedici etmək.

2025-ci ildə dövlət büdcəsinin mərkəzləşdirilmiş gəlirləri ilə yanaşı yerli gəlirlərində də artım proqnozlaşdırılır.

Cədvəl 2. Mərkəzləşdirilmiş və yerli gəlirlər (milyon manatla)

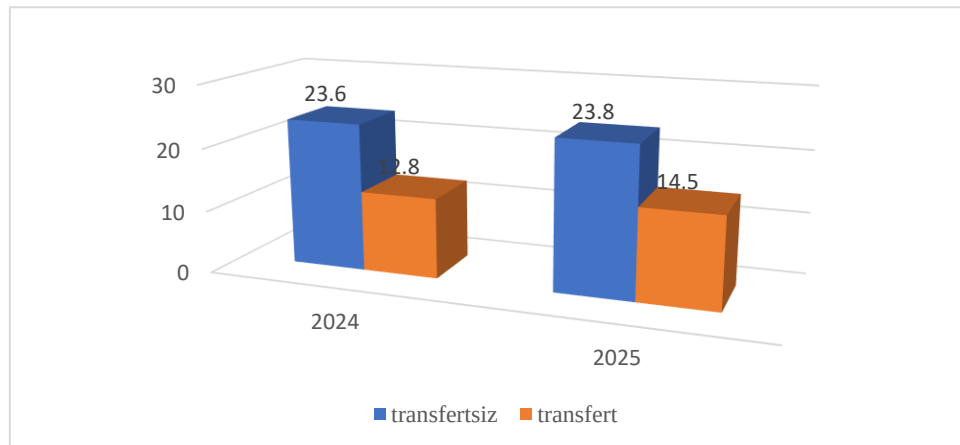
	2024-cü il	2025-ci il	Artım+, azalma-
Mərkəzləşdirilmiş gəlirlər	35 612,8	37 562,1	1949,3
Yerli gəlirlər	775,3	793,9	18,6

2025-ci ildə büdcə daxilolmalarının əsas hissəsi bir neçə fiskal mənbə üzrə proqnozlaşdırılır:

- **Dövlət Vergi Xidməti xətti ilə:** 15 500 milyon manat (2024-cü illə müqayisədə 230 milyon manat və ya 1,5% artım);
- **Dövlət Neft Fondundan transfert:** 14 481 milyon manat (1 700 milyon manat və ya 13,3% artım);
- **Dövlət Gömrük Komitəsi xətti ilə:** 6 600 milyon manat (2,6% artım);
- **Büdcədən kənar daxilolmalar:** 880 milyon manat (5,9% artım);
- **Digər gəlirlər:** 895 milyon manat.

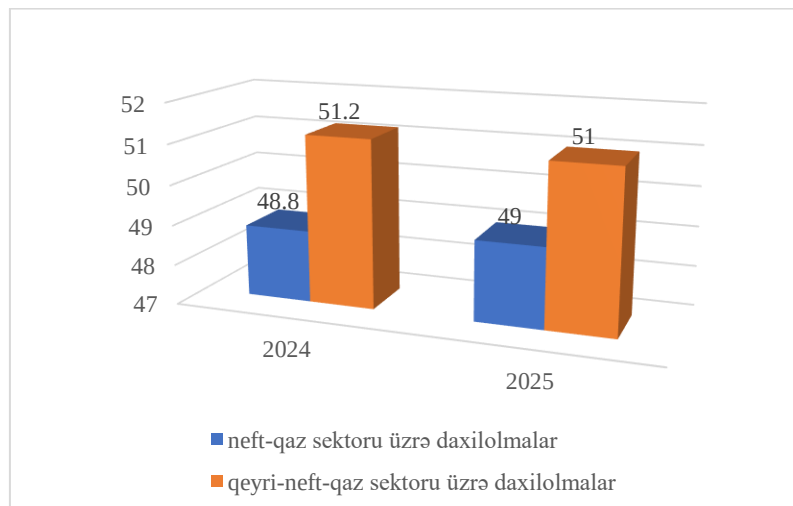
Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondundan dövlət büdcəsinə edilən transfert nəzərə alınmadan, 2025-ci il üçün dövlət büdcəsinin "fiskal gəlirləri" 23 835 milyon manat təşkil edəcək ki, bu da əvvəlki illə müqayisədə 228 milyon manat və ya 1,0% artım deməkdir.

Qrafik 1. Dövlət büdcəsinin gəlirləri (mlrd. manatla)

2025-ci il üzrə proqnozlaşdırılan dövlət büdcəsi gəlirlərinin 49,0 faizi və ya 18773,0 milyon manatı **neft-qaz sektorunun**, 51,0 faizi və ya 19543,0 milyon manatı **qeyri-neft-qaz sektorunun** payına düşür. 2024-cü il dövlət büdcəsinin proqnoz göstəricisi ilə müqayisədə neft-qaz sektorunun gəlirləri (AR DNF-dan transfert daxil olmaqla) 1004,0 milyon manat və ya 5,7 faiz, qeyri-neft-qaz sektorunun gəlirləri 924,0 milyon manat və ya 5,0 faiz çoxdur.

Qrafik 2. Neft-qaz və qeyri-neft-qaz sektoru üzrə daxilolmaların ümumi dövlət büdcəsi gəlirlərində xüsusi payı (faizlə)

Dövlət büdcəsi gəlirlərinin mənbələrinin dairəsində demək olar ki, dəyişiklik baş verməyib. Yalnız 2024-cü ildən fərqli olaraq 2025-ci ildə bu mənbələr sırasında “*Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının reallaşdırılmış mənfəətinin sərbəst qalığı*” nəzərdə tutulmayıb. Mənbələr üzrə gəlirlərin məbləğlərində isə müəyyən artım və ya azalmalar (aşağıdakı cədvəldə göstərilir) baş vermişdir.

Azalmalar aşağıdakı mənbələr üzrə müşahidə edilir:

- a) Hüquqi şəxslərin mənfəət (gəlir) vergisi (418,6 mln. manat);
- b) Hüquqi şəxslərin torpaq vergisi (2,7 mln. manat);

c) Azərbaycan Respublikasında istehsal edilən və qiymətləri tənzimlənən məhsulların kontrakt (satış) qiyməti ilə (ixrac xərcləri çıxılmaqla) ölkədaxili topdansatış qiyməti arasındakı fərqdən yığımlar (43,0 mln. manat);

ç) Sair daxilolmalar (11,0 manat).

2024-cü ilə münasibətdə qeyri neft-qaz sektorunda ÜDM-in artması şəraitində qeyri neft-qaz gəlirlərinin 924,0 mln. manat artacağı və dövlət büdcəsi gəlirlərinin 51,0%-ni (2024-cü il üzrə 51,2%) təşkil edəcəyi proqnozlaşdırılır. Növbəti ildə dövlət büdcəsi gəlirlərinin ÜDM-də xüsusi çəkisinin 29,7%, qeyri neft-qaz gəlirlərinin müvafiq sektor üzrə ÜDM-də xüsusi çəkisinin isə 21,2% olması nəzərdə tutulur. Dövlət büdcəsinin qeyri neft-qaz gəlirlərinin qeyri neft-qaz ÜDM-ə nisbətinin azalması Mərkəzi Bankın reallaşdırılmış mənfəətindən ayırmalar üzrə 2025-ci il üzrə vəsait nəzərdə tutulmaması və qeyri neft-qaz ÜDM ilə bağlı olmayan mənbələr üzrə daxilolmalarla izah edilə bilər.

Cədvəl 4. Dövlət büdcəsinin gəlirləri: mənbələr üzrə (milyon manatla)

	Gəlirlərin mənbələri	2024-cü il	2025-ci il	Artım+, azalma-
1.	Fiziki şəxslərin gəlir vergisi	1 810,0	1 989,0	179,0
2.	Hüquqi şəxslərin mənfəət (gəlir) vergisi	6 762,6	6 344,0	-418,6
3.	Hüquqi şəxslərin torpaq vergisi	49,4	46,7	-2,7
4.	Hüquqi şəxslərin əmlak vergisi	364,7	392,6	27,9
5.	Əlavə dəyər vergisi	8 103,9	8 326,2	222,3
6.	Azərbaycan Respublikasının ərazisinə malların idxalına görə əlavə dəyər vergisi	4 456,0	4 568,0	112,0
7.	Sadələşdirilmiş vergi	373,0	405,0	32,0
8.	Aksizlər	1 553,0	1 840,7	287,7
9.	Azərbaycan Respublikasının ərazisinə malların idxalına görə aksizlər	185,0	185,0	0,0
10.	Yol vergisi	127,4	142,8	15,4
11.	Azərbaycan Respublikasının ərazisinə idxal olunan yanacağa görə və xarici dövlətlərdə qeydiyyatda olan avtonəqliyyat vasitələri sahibləri tərəfindən ödənilən yol vergisi	37,0	37,0	0,0
12.	Mədən vergisi	160,0	160,0	0,0
13.	Gömrük rüsumları	1 757,0	1 810,0	53,0
14.	Azərbaycan Respublikasında istehsal edilən və qiymətləri tənzimlənən məhsulların kontrakt (satış) qiyməti ilə (ixrac xərcləri çıxılmaqla) ölkədaxili topdansatış qiyməti arasındakı fərqdən yığımlar	209,0	166,0	-43,0
15.	Xarici dövlətlərə verilmiş kreditlər üzrə daxilolmalar	1,93	2,0	0,07
16.	Səhmlərində dövlətin payı olan müəssisələrdən alınan dividendlər	558,2	612,2	54,0
17.	Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi <u>orqandan (qurumdan)</u> daxilolmalar (transfərtin yuxarı həddi)	12 781,0	14 481,0	1700,0

18.	Dövlət əmlakının icarəyə verilməsindən daxilolmalar	28,0	34,0	6,0
19.	Dövlət mülkiyyətində olan torpaqların icarəyə verilməsindən daxilolmalar	11,0	12,0	1,0
20.	Dövlət rüsumu	359,0	390,0	31,0
21.	Vergi orqanlarının xətti ilə toplanan sair daxilolmalar	65,0	75,0	10,0
22.	Büdcə təşkilatlarının ödənişli xidmətlərindən daxilolmalar	831,0	880,0	49,0
23.	<i>Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının reallaşdırılmış mənfəətinin sərbəst qalığı</i>	250,0	Nəzərdə tutulmayıb	
23.	Müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi məqsədli büdcə fondları üzrə daxilolmalar	36,34	61,22	29,88
24.	Sair daxilolmalar	196,5	185,5	-11,0

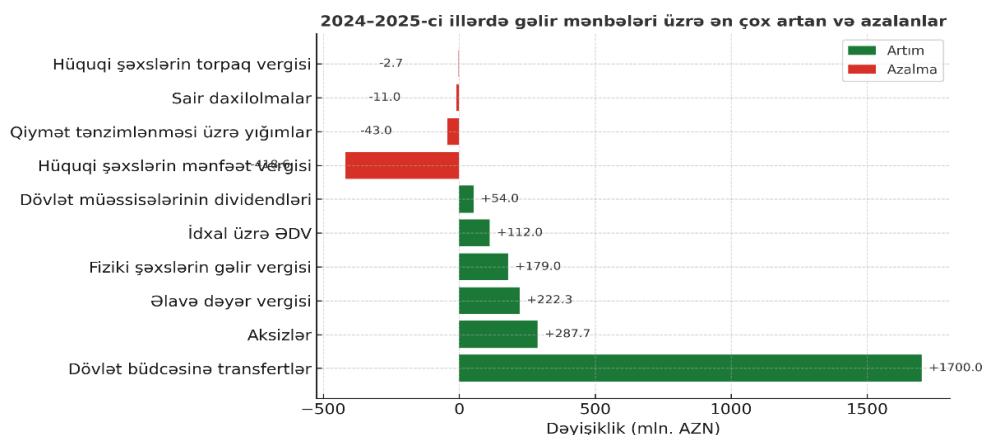
Fiziki şəxslərin gəlir vergisi üzrə daxilolmalar 1989,0 milyon manat nəzərdə tutulur ki, bu da cari ilin proqnozu ilə müqayisədə 179,0 milyon manat və ya 9,9 faiz, 2023-cü ilin icrası ilə müqayisədə 329,4 milyon manat və ya 19,9 faiz çoxdur. Fiziki şəxslərin gəlir vergisi üzrə proqnozlaşdırılan daxilolmaların 89,8 faizi və ya 1786,3 milyon manatı muzzdlu işlə əlaqədar gəlir vergisinin, 10,2 faizi və ya 202,7 milyon manatı isə sahibkarlıq və qeyri-sahibkarlıq fəaliyyətindən gəlir vergisinin payına düşür

Artıma səbəb makroiqtisadi göstəricilərə əsasən 2025-ci ildə qeyri-neft-qaz sektoru üzrə ÜDM-in nominal ifadədə artımı, Azərbaycan Respublikasında orta aylıq əməkhaqqının cari illə müqayisədə 90,1 manat artırılaraq 1080,1 manata, minimum aylıq əməkhaqqının 55,0 manat artırılaraq 400,0 manata çatdırılması hesabına əlavə daxilolmaların proqnozlaşdırılması göstərilə bilər.

Əlavə dəyər vergisi üzrə daxilolmaların 2024-cü ilə nisbətən 222.3 milyon manat proqnozlaşdırılan artımı 2025-ci ildə ölkədə ÜDM real ifadədə 3,5 faiz artaraq 129,2 milyard manat, o cümlədən qeyri-neft-qaz ÜDM-in real ifadədə 4,9 faiz artaraq 92,2 milyard manat təşkil edəcəyi ilə izah olunur.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fondundan dövlət büdcəsinə transfert 14481,0 milyon manat proqnozlaşdırılır ki, bu da 2024-cü ilin proqnozu ilə müqayisədə 1700,0 milyon manat və ya 13,3 faiz, 2023-cü ilin icrası ilə müqayisədə transfertin məbləği 2743,4 milyon manat və ya 23,4 faiz çoxdur.

Qrafik 3. 2024-2025-ci illərdə gəlir mənbələri üzrə dinamika

Qrafik müəllif tərəfindən hazırlanmışdır.

3.2. Dövlət büdcəsinin xərcləri.

Dövlət büdcəsinin **xərcləri** 41407,6 milyon manat proqnozlaşdırılır. Bu, 2024-cü illə müqayisədə 1665,3 milyon manat və ya 4,2 faiz çoxdur. Dövlət büdcəsinin xərcləri ÜDM-nin 32.1%-i həcmində olacaq.

Dövlət büdcəsinin funksional təsnifat üzrə xərcləri aşağıdakı istiqamətdə qruplaşdırılır:

1. Ümumi dövlət xidmətləri.
2. Müdafiə və milli təhlükəsizlik.
3. Məhkəmə hakimiyyəti, hüquq-mühafizə və prokurorluq.
4. Təhsil.
5. Səhiyyə.
6. Sosial müdafiə və sosial təminat.
7. Mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi, gənclər siyasəti.
8. Mənzil və kommunal təsərrüfatı xəcləri.
9. Kənd təsərrüfatı.
10. Ətraf mühitin mühafizəsi.
11. İqtisadi fəaliyyət.
12. Əsas bölmələrə aid edilməyən xidmətlər.

Cədvəl 5 .Dövlət büdcəsinin xərcləri (milyon manatla)
(funksional təsnifatın bölmə və köməkçi bölmələri səviyyəsində)

№	Xərclərin istiqamətləri	2024-cü il	2025-ci il	Artım+, azalma-
1.	Ümumi dövlət xidmətləri	4 542,8	5 261,7	718,9
-	qanunvericilik və icra hakimiyyəti, yerli özünüidarəetmə orqanlarının fəaliyyəti	1 661,2	1 765,8	104,6
-	beynəlxalq münasibətlər	814,5	502,9	-311,6
-	xarici yardımlar	80,0	24,5	-55,5
-	Elm	236,1	239,2	3,1
-	seçki və statistika tədbirləri	110,9	35,1	-75,9
-	büdcələrarası transfertlər	344,5	294,8	-49,7
-	Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsinə verilən dotasiya (transferten yuxarı həddi)	336,5	285,7	-50,8
-	yerli (bələdiyyələr) büdcələrə verilən dotasiya	6,5	7,5	1,0
-	yerli (bələdiyyələr) büdcələrə verilən subvensiya	1,6	1,6	0,0
-	dövlət borcu	1 295,6	2 399,6	1104,0
2.	Müdafiə və milli təhlükəsizlik	7 126,4	8 396,3	1269,9
-	müdafiə qüvvələri	2 429,4	2 665,3	235,9
-	milli təhlükəsizlik	413,4	467,9	54,5
-	sərhəd xidməti	523,8	540,3	16,5
-	müdafiə və milli təhlükəsizlik sahəsində tətbiqi tədqiqatlar	5,1	5,4	0,3

AZƏRBAYCANDA İQTİSADI İSLAHATLARIN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ VƏ PROBLEMLƏRİ
ELMİ ƏSƏRLƏR TOPLUSU XXIII BURAXILIŞ, 2025

-	müdafiə və milli təhlükəsizlik sahəsinə aid edilən digər fəaliyyətlər	3 754,6	4 717,4	962,9
-	xüsusi müdafiə təyinatlı layihələr və tədbirlər üzrə xərclər	3 700,0	4 580,0	880,0
3.	<i>Məhkəmə hakimiyyəti, hüquq mühafizə və prokurorluq</i>	3 089,8	3 192,0	102,2
-	məhkəmə hakimiyyəti	146,0	151,0	5,0
-	hüquq mühafizə	2 209,2	2 311,4	102,2
-	Prokurorluq	130,0	126,4	-3,6
-	məhkəmə qərarlarının icrası	10,0	10,0	0,0
-	hüquqi yardım	5,6	6,1	0,5
-	məhkəmə hakimiyyəti, hüquq mühafizə və prokurorluq sahələrinə aid edilən digər fəaliyyətlər	589,2	587,2	-2,0
4.	<i>Təhsil</i>	4 550,3	4 937,3	387,0
-	məktəbəqədər təhsil	451,2	467,4	16,3
-	ümumi təhsil	2 373,2	2 347,5	-25,7
-	peşə təhsili	77,1	82,2	5,1
-	orta ixtisas təhsili	101,4	104,9	3,5
-	ali təhsil	134,8	180,7	45,9
-	əlavə təhsil	20,7	20,8	0,1
-	təhsil sahəsində tətbiqi tədqiqatlar	7,7	7,5	-0,2
-	təhsil sahəsində digər müəssisə və tədbirlər	1 384,2	1 726,2	342,0
5.	<i>Səhiyyə</i>	1 866,4	1 993,6	127,2
-	poliklinikalar və ambulatoriyalar	2,2	18,1	15,9
-	xəstəxanalar	231,5	249,3	17,8
-	diagnostika, profilaktika və qan xidməti ilə bağlı fəaliyyət	Nəzərdə tutulmayıb	5,1	
-	səhiyyə sahəsində tətbiqi tədqiqatlar	9, 5	8, 0	- 1, 5
-	səhiyyə sahəsində proqramlar və digər xidmətlər	1 623, 3	1 712, 7	89, 4
	icbari tibbi sığorta fonduna ayrılan vəsait	1 368, 0	1 416, 4	48, 4
6.	<i>Sosial müdafiə və sosial təminat</i>	4 391, 4	4 751, 7	360, 3
-	sosial müdafiə	521,9	515,4	- 6,5
-	sosial təminat	6, 3	38, 7	32, 4
-	sosial müdafiə və sosial təminat sahələri üzrə tətbiqi tədqiqatlar	0, 05	0, 05	0,0
-	sosial müdafiə və sosial təminat sahələri üzrə digər müəssisə və tədbirlər	3 863, 2	4 197, 6	334, 4
-	dövlət sosial müdafiə fondunun büdcəsinin balanslaşdırılması məqsədilə dövlət büdcəsinin öhdəliklərinin maliyyələşdirilməsi üçün ayrılan vəsait	1 232, 0	1 600, 0	368, 0
7.	<i>Mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi, gənclər siyasəti və bu qəbildən olan digər fəaliyyət</i>	575, 6	621, 8	46, 2
-	mədəniyyət və incəsənət sahəsində fəaliyyət	233, 8	234, 6	0, 8
-	televiziya, radio və nəşriyyat	67, 6	67, 7	0, 2

AZƏRBAYCANDA İQTİSADI İSLAHATLARIN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ VƏ PROBLEMLƏRİ
ELMİ ƏSƏRLƏR TOPLUSU XXIII BURAXILIŞ, 2025

-	bədən tərbiyəsi və gənclər siyasəti	71, 0	80, 0	9, 0
-	yaradıcı ittifaq, cəmiyyət və dini tədbirlər	22, 1	22, 1	0,0
-	mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi, gənclər siyasəti sahəsinə aid olan digər müəssisə və tədbirlər	181, 1	217, 4	36, 2
8.	<i>Mənzil və kommunal təsərrüfatı</i>	367, 1	369, 9	2, 8
	mənzil təsərrüfatı	69, 1	69, 5	0, 4
-	kommunal təsərrüfatı	183, 6	160, 4	- 23, 2
-	su təsərrüfatı	3, 4	13, 7	10, 3
-	mənzil və kommunal təsərrüfatı ilə bağlı digər xidmətlər	111, 0	126, 4	15, 4
9.	<i>Kənd təsərrüfatı</i>	1 202, 6	1 203, 8	1, 2
-	kənd təsərrüfatı tədbirləri	546, 2	574, 5	28, 3
-	Baytarlıq	48, 5	48, 5	0, 03
-	Meliorasiya	499, 8	542, 7	42, 9
-	kənd təsərrüfatı üzrə digər müəssisə və tədbirlər	108, 1	38, 1	- 70, 0
10.	<i>Ətraf mühitin mühafizəsi</i>	376, 9	414, 2	37, 3
-	ətraf mühitin və təbiətin mühafizəsi	Nəzərdə tutulmayıb	1, 0	
-	bioloji zənginliyin qorunması	10, 2	9, 3	- 0, 9
-	torpaq və yerquruluşu	18, 6	15, 1	- 3, 5
-	hidrometeorologiya tədbirləri	11, 1	10, 6	- 0, 5
-	meşə təsərrüfatı	20, 0	20, 1	0, 1
-	balıqçılıq və ovçuluq	1, 6	1, 4	- 0, 2
-	ərazilərin təmizlənməsi, çirkab suların yığılması və təmizlənməsi	315, 0	326, 1	11, 1
-	ətraf mühitin mühafizəsi sahəsinə aid edilən digər xidmətlər	0, 4	30, 6	30, 2
11.	<i>İqtisadi fəaliyyət</i>	9 902, 7	8 377, 5	- 1 525, 2
-	nəqliyyat və rabitə	534, 3	509, 3	- 25, 0
-	iqtisadi və kommersiya fəaliyyəti	53, 5	53, 6	0, 1
-	tikinti və şəhərsalma	8 111, 3	6 687, 5	- 1 423, 8
-	dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu (investisiya xərcləri)	3 254, 0	2 685, 4	- 568, 6
-	işğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidən qurulması və bərpa	4 855, 8	4 000, 0	- 855, 8
-	geodeziya və faydalı qazıntılar	9, 1	8, 2	- 0, 9
-	yanacaq və enerji kompleksi	6, 2	0, 04	- 6, 1
-	iqtisadi fəaliyyət sahələri üzrə tətbiqi tədqiqatlar	0, 1	Nəzərdə tutulmayıb	
-	iqtisadi fəaliyyətlə bağlı digər xidmətlər	1 188, 2	1 119, 0	- 69, 2
12.	<i>Əsas bölmələrə aid edilməyən xərclər</i>	1 750, 2	1 887, 8	137, 5
-	ehtiyat fondları	410, 0	448, 0	38, 0
-	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ehtiyat fondu	300, 0	300, 0	0,0

AZƏRBAYCANDA İQTİSADI İSLAHATLARIN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ VƏ PROBLEMLƏRİ
ELMİ ƏSƏRLƏR TOPLUSU XXIII BURAXILIŞ, 2025

-	dövlət büdcəsinin ehtiyat fondu	110, 0	148, 0	38, 0
-	məqsədli büdcə fondları	607, 3	420, 5	- 186, 8
-	müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi məqsədli büdcə fondları	607, 3	420, 5	- 186, 8
-	İşğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidənqurulması və bərpası	230, 0	Nəzərdə tutulmayıb	
-	valyuta konvertasiyası	4, 0	4, 0	0,0
-	əsas bölmələrə aid edilməyən tədbirlər üzrə digər fəaliyyət	728, 9	1 015, 2	286, 4
-	dövlət ehtiyatlarının yaradılması	45, 0	35, 0	- 10, 0
-	fövqəladə halların nəticələrinin aradan qaldırılması ilə bağlı xərclər	20, 0	20, 0	0,0
-	ehtiyata və ya istefaya buraxılmış hərbiçilərə mənzil kirayəsi ilə bağlı xərclər	14, 4	15, 0	0, 6
-	sosial-iqtisadi və digər tədbirlər üzrə xərclər	649, 5	945, 2	295, 7

Yuxarıdakı cədvəldən göründüyü kimi, 2025-ci ilin dövlət büdcəsində funksional təsnifatın bölmə və köməkçi bölmələri üzrə xərc istiqamətlərində ciddi dəyişiklik olmayıb. 2025-ci il üçün xərc istiqamətlərinin siyahısına 2024-cü ildə olmayan iki yeni istiqamət əlavə olunub: *“diagnostika, profilaktika və qan xidməti ilə bağlı fəaliyyət”*; *“ətraf mühitin və təbiətin mühafizəsi”*. Həmçinin 2024-cü ildə mövcud olan iki yeni istiqamət 2025-ci il üçün xərc istiqamətlərinin siyahısında nəzərdə tutulmamışdır: *“iqtisadi fəaliyyət sahələri üzrə tətbiqi tədqiqatlar”*; *“İşğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidənqurulması və bərpası”*.

Funksional təsnifatın bölmə və köməkçi bölmələri üzrə xərclərin məbləğində isə 2024-cü illə müqayisədə əhəmiyyətli dəyişikliklər (həm artmalar, həm də azalmalar) nəzərə çarpır.

Aşağıdakı istiqamətlər üzrə **xərc artımı** özünü göstərir:

- “Müdafiə və milli təhlükəsizlik” bölməsi (1269,9 mln. manat);
- “Dövlət borcu” köməkçi bölməsi (1104,0 mln. manat).

Aşağıdakı köməkçi bölmələr üzrə **xərc məbləğləri dəyişməz** qalmışdır:

- “yerli (bələdiyyələr) büdcələrə verilən subvensiya” köməkçi bölməsi;
- “məhkəmə qərarlarının icrası” köməkçi bölməsi;
- “sosial müdafiə və sosial təminat sahələri üzrə tətbiqi tədqiqatlar” köməkçi bölməsi;
- “yaradıcı ittifaq, cəmiyyət və dini tədbirlər” köməkçi bölməsi;
- “Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ehtiyat fondu” köməkçi bölməsi;
- “valyuta konvertasiyası” köməkçi bölməsi.

Aşağıdakı istiqamətlər üzrə **xərc azalması** müşahidə edilir:

- “İqtisadi fəaliyyət” bölməsi (1525,2 mln. manat);
- “tikinti və şəhərsalma” köməkçi bölməsi (1423,9 mln. manat)
- “beynəlxalq münasibətlər” köməkçi bölməsi (311,7 mln. manat).

“İqtisadi fəaliyyət” bölməsi üzrə böyük azalma olmuşdur ki, bu da əsasən işğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidən qurulması və bərpası xərclərinin və dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu xərclərinin ötən ilə nisbətən az proqnozlaşdırılması ilə əlaqədardır.

3.3 Dövlət büdcəsinin iqtisadi təsnifat üzrə xərcləri

2025-ci il üçün dövlət büdcəsi xərclərinin strukturuna görə yuxarı hədləri aşağıdakı kimi müəyyən edilmişdir:

- 1. Cari xərclər** – 24 753,9 milyon manat. Cari xərclərin dövlət büdcəsi xərclərindəki payı 59,8%-ə bərabər olmuşdur.

Cari xərclər hər il təkrarlanan xərclərdir. Əmək haqqı xərcləri və əmək haqqının ödənilməsi ilə bağlı hesablanan ayırmalar, pensiya və başqa sosial müavinətlər və ödənişlər, təşkilatın fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün kommunal xidmət xərclərinin ödənilməsi, malların satın alınması və digər xərclər cari xərclərə aiddir.

- 2. Əsaslı xərclər** – 14 254,1 milyon manat; Əsaslı xərclər xüsusi müdafiə təyinatlı layihələr və tədbirlər, işğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidənqurulması və bərpa, dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu (investisiya) və digər tikinti, bərpa, yenidənqurma, əsaslı təmir və müxtəlif əsaslı alışıların həyata keçirilməsi ilə bağlı xərcləri əhatə edir.

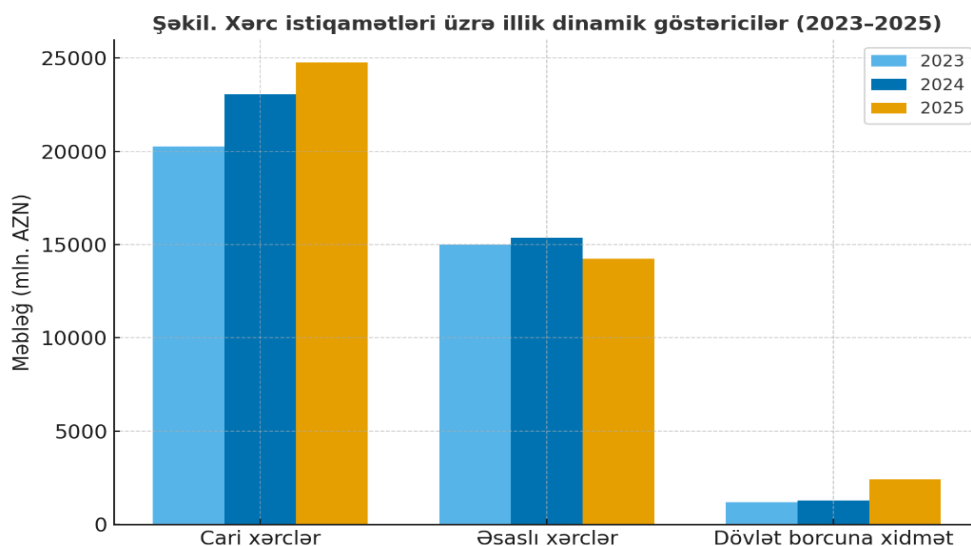
2024-cü illə müqayisədə əsaslı xərclərdə 7,3% azalma, cari və dövlət borcuna xidmət xərclərində isə müvafiq olaraq 7,3% və 85,2% artım proqnozlaşdırılmışdır.

- 3. Dövlət borcuna xidmətlə bağlı xərclər** - 2 399,6 milyon manat.

Cədvəl 6. 2023-2025-ci illərdə iqtisadi təsnifat üzrə büdcə xərclərinin dəyişməsi (milyon manatla)

Xərcin adı	2023-cü il (icra)	2024-cü il	2025-ci il	2025-ci il 2024-ə nisbətən	
				Artım(+,-)	faizlə(+,-)
Cari xərclər	20268.1	23070.9	24753.9	1683.0	7.3
Əsaslı xərclər	15007.3	15375.8	14254.1	-1121.7	-7.3
Dövlət borcuna xidmətlə bağlı xərclər	1182.5	1295.6	2399.6	1104.0	85.2

Qrafik 4. Xərc istiqamətləri üzrə illik dinamik göstəricilər (2023–2025)

2025-ci il üçün dövlət büdcəsi xərclərinin iqtisadi təsnifatına uyğun olaraq 2024-cü illə müqayisədə göstərilməklə, aşağıdakı kimi proqnozlaşdırılır:

Cədvəl 7. 2024-2025-ci illərdə büdcə xərclərinin iqtisadi təsnifat üzrə bölgüsü
(milyon manatla)

Xərc istiqaməti	2024-cü il	2025-ci il	2025-ci il 2024-ə nisbətən		büdcədə xüsusi çəkisi
			artım	faizlə(+,-)	
əməyin ödənişi xərcləri	8942,6	9722,9	780,3	8,7	23,5
malların (işlərin və xidmətlərin) satın alınması	5422,4	5509,4	87,0	1,6	13,3
faizlər üzrə ödənişlər	445,5	1300,0	854,5	2,9 dəfə	3,1
subsidyaların ödənilməsi	1047,8	1337,3	289,5	27,6	3,2
qrantlar və digər ödənişlər	4365,0	4770,1	405,1	9,3	11,5
sosial ödənişlər	3293,9	3364,6	70,7	2,1	8,1
dövlət icbari şəxsi sığorta xərcləri		51,0			0,1
qeyri-maliyyə aktivlərinin alınması		13951,0			33,7
maliyyə aktivləri üzrə əməliyyatlar	290,6	303,1	12,5	4,3	0,7
öhdəliklər üzrə əməliyyatlar	850,0	1098,2	248,2	29,2	2,7
sair xərclər			-38,7	-3,0	

☀ **Sosialyönlü xərclər**

2025-ci il üçün dövlət büdcəsinin sosialyönlü xərcləri 16 932,1 milyon manat məbləğində proqnozlaşdırılıb. Bu, 2024-cü illə müqayisədə 1 392,4 milyon manat və ya 9 faiz çoxdur.

Sosialyönlü xərclərin cəmi dövlət büdcəsinin xərclərinə nisbəti də 2024-cü illə müqayisədə 1,8 faiz bəndi artaraq 40,9% təşkil edəcəkdir.

Sosialyönlü xərclərə əməyin ödənişi, pensiya və müavinətlər, dərman, sargı ləvazimatları və materiallarının, ərzaq məhsullarının alınması, icbari tibbi sığorta üzrə xərclər, kommunal xərclər, 20 il və daha çox xidmət etmiş işləyən və ehtiyatda olan hərbi qulluqçuların mənzillə təmin olunması və onlara pul kompensasiyasının verilməsi ilə bağlı xərclər daxildir.

Dövlət büdcəsi xərclərində sosialyönlü xərclərin məbləği və xüsusi çəkisi:

- › Əməyin ödənişi fondu - 9 722,9 mln.manat (57.4%);
- › Ərzaq məhsullarının alınması - 504,9 mln.manat (3.0%);
- › Təqaüdlər və sosial müavinətlər - 4 964,6 mln.manat (29.3%);
- › Dərman, sargı ləvazimatları və materialların alınması - 151 mln.manat (0.9%);
- › İcbari tibbi sığorta üzrə xərclər - 1 416,4 mln.manat (8.4%);
- › Digər sosial xərclər - 35 mln.manat (0.2%);
- › Sosial dəstək tədbirləri - 86,3 mln.manat (0.5%);
- › Dövlət icbari şəxsi sığorta xərcləri - 51 mln.manat (0.3%).

☀ **Təhsil xərcləri**

Təhsil sektoruna dövlət büdcəsindən 4 937,3 milyon manat vəsait ayrılıb. Bu, 2024-cü illə müqayisədə 386,9 milyon manat və ya 8,5 faiz çoxdur. Təhsil xərclərinin ÜDM-də payı 3,8 faiz, dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində payı isə 11,9 faiz təşkil edəcək.

Bu sahə üzrə xərclərin bölgüsü və xüsusi çəkisi aşağıdakı kimidir:

- › Ümumi təhsil xərcləri – 2 347,5 mln.manat (47.5%);
- › Ali təhsil və dövlət sifarişi ilə ali təhsilin maliyyələşdirilməsi - 750,7 mln.manat (15.2%);
- › Məktəbəqədər təhsil xərcləri – 467,4 mln.manat (9.5%);
- › Orta ixtisas təhsili xərcləri - 104,9 mln.manat (2.1%);
- › Peşə təhsili xərcləri - 82,2 mln.manat (1.7%);
- › Əlavə təhsil və tətbiqi tədqiqatlar - 28,3 mln.manat (0.6%);
- › Təhsil sahəsində digər müəssisə və tədbirlərlə bağlı xərclər – 1 070,6 mln.manat (21.7%);
- › Məktəbdənkənar təhsil müəssisələrinin xərcləri - 85,7 mln.manat (1.7%).

Elm xərcləri

2025-ci il dövlət büdcəsində elmin maliyyələşdirilməsi üçün 239,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılıb ki, bu da 2024-cü illə müqayisədə 3,1 milyon manat və ya 1,3 faiz çoxdur. Elm xərcləri üçün ayrılmış vəsaitin 185,7 milyon manatı fundamental elm xərclərinin, 53,5 milyon manatı ümumdövlət xidmətləri üzrə tətbiqi tədqiqatlar ilə bağlı xərclərin payına düşəcək.

Elm xərclərinin xərc istiqamətləri aşağıdakı kimidir:

- › Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası - 53,5 mln.manat;
- › Elm və Təhsil Nazirliyi - 81,1 mln.manat;
- › Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi - 18,6 mln.manat;
- › Müdafiə Sənayesi Nazirliyi - 7 mln.manat;
- › Ədliyyə Nazirliyi - 9,2 mln.manat;
- › Mədəniyyət Nazirliyi - 6,5 mln.manat;
- › Milli Arxiv İdarəsi - 9,5 mln.manat;
- › Elm sahəsində digər müəssisə və tədbirlər - 53,8 mln.manat.

2025-ci ilin dövlət büdcəsində “Azərbaycan Respublikasında arxiv işinin inkişafına dair 2020-2025-ci illər üçün Dövlət Proqramı”nın növbəti ildə maliyyə təminatı üçün 2,5 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılıb.

2025-ci ildə “Azərbaycan Milli Ensiklopediyası” Elmi Mərkəzi üçün 3 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılıb. Bu vəsait hesabına da Mərkəzin saxlanması və Mərkəz tərəfindən Azərbaycan Milli Ensiklopediyasının növbəti cildlərinin nəşri ilə bağlı işlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulub. Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin elmi tədqiqat və tədris müəssisələrinin təcrübə təsərrüfatlarında orijinal, superelit və elit toxumlarının istehsalı ilə bağlı 2025-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsində 1,7 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılıb.

Elmin inkişafı, o cümlədən elmi tədqiqat proqramları və layihələrinin ünvanlı olaraq grant şəklində maliyyələşdirilməsinin xüsusi əhəmiyyətini nəzərə alaraq, bu istiqamətdə dövlət sifarişinin həyata keçirilməsi məqsədilə növbəti ilin dövlət büdcəsində “Azərbaycan Elm Fondu” publik hüquqi şəxs üçün 3,1 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılıb. Bütövlükdə “Azərbaycan Elm Fondu” publik hüquqi şəxsin resurs zərfi 15,8 milyon manata çatacaq.

2025-ci ilin dövlət büdcəsində elm xərcləri köməkçi bölməsindən maliyyələşən təşkilatların büdcədənəkar xərcləri 4,1 milyon manat təşkil edəcək.

☀ Səhiyyə xərcləri

2025-ci ilin dövlət büdcəsində səhiyyə xərcləri üçün 1 993,6 milyon manat vəsait nəzərdə tutulub ki, bu da 2024-cü illə müqayisədə 127,2 milyon manat və ya 6,8 faiz çoxdur. Səhiyyə xərclərinin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 4,8 faiz olacaq.

Səhiyyə xərclərinin məbləği və xüsusi çəkisi aşağıdakı kimidir:

- › Əhalinin dövlət vəsaiti hesabına icbari tibbi sığortalanması üzrə xərclər – *1 416,4* mln.manat (71.0%);
- › Poliklinika və ambulatoriyaların saxlanması xərcləri - *18,1* mln.manat (0.9%);
- › Xəstəxanaların saxlanması xərcləri - *249,3* mln.manat (12.5%);
- › Səhiyyə sahəsində tətbiqi tədqiqatlar xərcləri - *8* mln.manat (0.4%);
- › Səhiyyə sahəsində digər xidmətlər - *301,8* mln.manat (15.2%).

Səhiyyə xərcləri üçün ayrılmış vəsait əhalinin dövlət vəsaiti hesabına icbari tibbi sığortalanması və müvafiq dövlət proqram və tədbirləri üzrə xərclərə yönəldiləcəkdir. 2025-ci ilin dövlət büdcəsində İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinə ayrılması nəzərdə tutulmuş 1 milyard 416,4 milyon manat vəsaitin 1 milyard 266,6 milyon manatı dövlətin əhalinin icbari tibbi sığortalanması payına düşən öhdəliyidir. Bu xərc əhalinin sayının ehtimal olunan artımı və ölkə üzrə istehlak qiymətləri indeksinin illik səviyyəsinə uyğun indeksləşdirilən sığorta haqlarına uyğun olaraq artırılıb. Bütövlükdə 2020-ci ildən tətbiq olunmuş adambaşına düşən icbari tibbi sığorta haqqı 2025-ci ildə 90 manatdan 124,1 manata çatdırılacaq.

2025-ci ildə Səhiyyə Nazirliyinə ümumilikdə 321,6 milyon manat vəsait ayrılacaq. Bu vəsaitdən ümumi təyinatlı və xüsusişəkilənmiş xəstəxanaların, tibb mərkəzlərinin saxlanması, habelə ümumi təyinatlı tibbi xidmətin göstərilməsinə 82,5 milyon manat, bərpa-müalicə sanatoriya və istirahət yerlərinin fəaliyyətinin təmin edilməsinə 10,2 milyon manat, səhiyyə sahəsində tədqiqat fəaliyyəti üzrə işləri həyata keçirən təşkilatların saxlanılmasına 5,7 milyon manat, digər xərclərə (məhkəmə-tibbi, tibbi kriminalistik, tibbi bioloji, məhkəmə-kimyəvi ekspertizalarını, qanqöçürmə və s.) 170,7 milyon manat yönəldiləcək. Sanitar-epidemioloji vəziyyətə nəzarətin təmin edilməsi, infeksiyaya yoluxmuş və onlarla təmasda olan şəxslərin monitorinqinin aparılması məqsədilə sanitar-epidemioloji tədbirlər üçün Nazirliyə 52,5 milyon manat vəsait ayrılması proqnozlaşdırılıb.

Azərbaycan Respublikasının Xüsusi Tibb Xidməti üçün qanunvericiliklə müəyyən edilən şəxslərin tibbi təminatı üçün 18,9 milyon manat vəsait nəzərdə tutulub.

Onkoloji xəstəliyə tutulmuş şəxslərin müalicə və reabilitasiyasının həyata keçirilməsi, dərman preparatlarına olan tələbatın ödənilməsi və bu sahənin maddi-texniki bazasının gücləndirilməsi məqsədilə 60,4 milyon manat vəsait ayrılacaq. Bu vəsaitin 58,9 milyon manatı Milli Onkologiya Mərkəzinin, 1,5 milyon manatı Azərbaycan Tibb Universitetinin Onkoloji Klinikasının payına düşəcək.

Azərbaycan Respublikasında ixtisaslaşdırılmış oftalmoloji xidmətlə təmin edilməsi, göz patologiyası ilə mübarizədə elmi-metodik cəhətdən əsaslandırılmış tədbirlərin işlənilməsi, tətbiqi və gücləndirilməsi, respublikada ixtisaslaşdırılmış oftalmoloji yardımın təşkili məqsədilə Akademik Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzinə 9,3 milyon manat məbləğində vəsait ayrılacaq.

Gənclər və İdman Nazirliyinin tabeliyində olan Bakı, Gəncə, Lənkəran, Sumqayıt, Şəki və Şirvan şəhərlərinin tibbi bədən tərbiyəsi dispanserlərinin saxlanması üçün 1,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılır.

Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən bəzi layihələr, o cümlədən Nazirliyin müvafiq səhiyyə müəssisələrində çalışan işçilərin əməkhaqlarının tənzimlənməsi üçün 2025-ci ilin səhiyyə xərclərində 43 milyon manat vəsait ayrılacaq.

Dövlət proqramları və tədbirləri üzrə cəmi 303,4 milyon manat olmaqla aşağıdakı xəstəliklərin maliyyələşdirilməsi nəzərdə tutulur:

- şəkərli diabet xəstəliyi üzrə tədbirlər - 65,9 mln.manat;
- onkoloji xəstəliklər üzrə mübarizə tədbirləri – 57,5 mln.manat;
- xroniki böyrək çatışmazlığı üzrə mübarizə tədbirlər – 46,0 mln.manat;
- yoluxucu xəstəliklərin immunoprofilaktikasına dair tədbirlər proqramı – 28,8 mln.manat;
- hemofiliya xəstəliyi üzrə mübarizə tədbirləri – 16,3 mln.manat;
- insan immun çatışmazlığı virusu / qazanılmış immun çatışmazlığı sindromu (iiv/qiçs) ilə mübarizə tədbirləri – 6,4 mln.manat;
- ana və uşaqların sağlamlığının yaxşılaşdırılması tədbirləri – 5,0 mln.manat;
- ixtiyoz və kəpənək xəstəliyinə qarşı mübarizə tədbirləri - 6,0 mln.manat;
- dağınıq skleroz xəstəliyinin müalicəsi, profilaktikası və onunla mübarizə tədbirləri – 7,5 mln.manat;
- vəərəmlə mübarizə tədbirləri – 2,4 mln.manat;
- uşaqlarda kistoz fibroz genetik xəstəliyi ilə mübarizə tədbirləri - 0,6 mln.manat;
- qanın bədxassəli və irsi xəstəlikləri ilə mübarizə və təşkili tədbirləri ilə bağlı xərclər – 50,9 mln.manat;
- qanın, qan komponentlərinin donorluğunun inkişafı, qan xidmətinin təşkili – 10,1 mln.manat.

Sosial müdafiə və sosial təminat xərcləri

2025-ci ilin dövlət büdcəsində sosial müdafiə və sosial təminat xərcləri üçün 4 milyard 751,7 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılıb ki, bu da 2024-cü illə müqayisədə 360,3 milyon manat və ya 8,2 faiz çoxdur. Sosial müdafiə və sosial təminat xərclərinin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 11,5 faiz, ÜDM-də xüsusi çəkisi isə 3,7 faiz təşkil edəcək.

Bu xərclərin bölgüsü aşağıdakı kimidir:

- › Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna ayırmalar – 1943.5 mln.manat (40.9%);
- › Əhalinin həssas təbəqələrinə verilən sosial münavinətlərin və təqaüdlərin maliyyələşdirilməsi – 1601.3 mln.manat (33.7%);
- › Ünvanlı dövlət sosial yardımlarının verilməsi – 456.2 mln.manat (9.6%);
- › İşsiz şəxslərin məşğulluq imkanlarının artırılması məqsədilə haqqı ödənilən ictimai işlə bağlı xərclər – 199.6 mln.manat (4.2%);
- › Məcburi köçkünlərin sosial müdafiəsinin təmin edilməsi – 308.9 mln.manat (6.5%);
- › Digər xərclər – 242.3 mln.manat (5.1%).

Əhalinin gəlir əldə etmək imkanlarının və rifahının yaxşılaşması, yoxsulluq səviyyəsinin azaldılması, aztəminatlı ailələrin, xüsusilə də sosial cəhətdən həssas təbəqələrin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi və digər sosial tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 2025-ci ilin dövlət büdcəsində 2 600,2 milyon manat vəsait nəzərdə tutulub.

2025-ci il üçün nəzərdə tutulmuş sosial müdafiə və sosial təminat xərclərindən əhalinin həssas təbəqələrinə yaşa, əlilliyə, ailə başçısının itirilməsinə və digər sosial müavinətlərin, müharibə əlillərinə, ümumi səbəbdən əlilliyi olan şəxslərə, müharibə veteranlarına, şəhid ailələrinə ödənilən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqaüdlərinin maliyyələşdirilməsi üçün 1 942,9 milyon manat, ünvanlı dövlət sosial yardımların verilməsi üçün 457,3 milyon manat, “Azərbaycan Respublikası Məşğulluq Strategiyasının həyata keçirilməsinə dair 2020–2025-ci illər üçün Tədbirlər Planı”nın icrası olaraq işsiz şəxslərin məşğulluq imkanlarının artırılması məqsədilə haqqı ödənilən ictimai işlərlə bağlı xərclər üçün 200 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılıb.

Keçmiş məcburi köçkünlərin sosial müdafiəsinin təmin edilməsi məqsədilə 2025-ci ilin dövlət büdcəsində 311,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılıb ki, bundan keçmiş məcburi köçkün statusu olan və onlara bərabər tutulan şəxslərə (412600 nəfərə) vahid aylıq müavinətin verilməsi üçün 280,1 milyon manat, keçmiş məcburi köçkünlər və onlara bərabər tutulan şəxslər tərəfindən istehlak edilən kommunal xidmətlərin haqqının dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına qarşılanması üçün 19,3 milyon manat, digər tədbirlər üzrə 11,8 milyon manat vəsait nəzərdə tutulur.

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun büdcəsinin balanslaşdırılması məqsədilə 2025-ci il dövlət büdcəsindən 1 600 milyon manat vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulur ki, bu da 2024-cü illə müqayisədə 368 milyon manat və ya 29,9 faiz çoxdur. Bu vəsaitin Fondun xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 20,8 faiz təşkil edəcəkdir.

Məişət zorakılığına, insan alverinə, erkən nikaha məruz qalmış şəxslər, sağlamlıq imkanları məhdud olan uşaqlar və onların ailə üzvləri ilə sosial, psixoloji və psixopedaqoji işin təşkili və bu qəbildən olan digər tədbirlərin maliyyə təminatı, həmçinin Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin uşaq və ailələrə dəstək mərkəzlərinin saxlanılması, eləcə də bir sıra dövlət proqramlarının icrasının təmin edilməsi xərcləri üçün 2025-ci ilin dövlət büdcəsində 7,4 milyon manat vəsait nəzərdə tutulub.

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Sosial Xidmətlər Agentliyi publik hüquqi şəxs tərəfindən həyata keçirilən tədbirlərin, o cümlədən çətin həyat şəraitində olan şəxslərə sosial xidmətin göstərilməsi, xüsusi nəqliyyat vasitəsi almaq üçün tibbi göstərişləri olan əlillərə avtomobil alınması xərclərinin, eləcə də əlilliyi olan şəxslərə, xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqlara, həssas əhali qrupuna aid olan şəxslərə qeyri-hökumət təşkilatları tərəfindən sosial-reabilitasiya xidmətlərinin göstərilməsini nəzərdə tutan layihələrin və Agentliyin və onun yerli orqanlarının saxlanılması xərclərinin maliyyələşdirilməsi məqsədilə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Sosial Xidmətlər Agentliyi üçün 59,8 milyon manat vəsait nəzərdə tutulub.

Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyi publik hüquqi şəxs tərəfindən həyata keçirilən tədbirlərin, o cümlədən əlilliyi olan şəxslərin sağlamlığının mühafizəsi və tibbi bərpasının təşkili məqsədilə və Agentliyin və onun tabeliyində olan ixtisaslaşdırılmış mərkəzlərin, Ərazi Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyalarının, Tibbi Qiymətləndirmə Komissiyalarının, reabilitasiya mərkəzlərinin, reabilitasiya pansionatlarının saxlanılması xərclərinin maliyyələşdirilməsi məqsədilə Dövlət Tibbi-Sosial Ekspertiza və Reabilitasiya Agentliyi üçün 38,3 milyon manat vəsait nəzərdə tutulub.

“Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı”na müvafiq olaraq əhalinin yeni yaşayış şəraitinə adaptasiya olunması üçün reintegrasiya tədbirlərinin təşkili, inşa edilmiş evlərə ailələrin köçürülməsi məqsədilə nəzərdə tutulmuş tədbirlərin həyata keçirilməsi üçün Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinə 13,7

milyon manat və Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi üzrə 15,1 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılıb.

Paralimpiya idman və Abilimpiya komandalarının təlim-məşq toplantılarının, həmçinin Xüsusi Olimpiya Komitəsinin idman komandalarının müxtəlif idman tədbirlərinin keçirilməsi və həmin idman komandalarının beynəlxalq yarışlarda iştirakı və beynəlxalq idman tədbirlərinə hazırlıq və digər təşkilatı işlərinin maliyyə təminatı üçün 2,4 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılıb.

2025-ci ilin dövlət büdcəsində Elm və Təhsil Nazirliyinin tabeliyində olan uşaq və ailələrə dəstək mərkəzinin fəaliyyəti üçün 0,3 milyon manat vəsait nəzərdə tutulub.

☀ Mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi

2025-ci il dövlət büdcəsində mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi, gənclər siyasəti və bu qəbildən olan digər fəaliyyət sahələrinin maliyyələşdirilməsinə nəzərdə tutulan xərclərin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 1,5 faiz olmaqla, 621,8 milyon manat təşkil edəcəkdir ki, bu da 2024-cü illə müqayisədə 46,2 milyon manat və ya 8 faiz çoxdur.

Bu sahə üzrə xərclərin məbləği və xüsusi çəkisi aşağıdakı kimidir:

- › Mədəniyyət və incəsənət sahəsində fəaliyyət (kitabxanalar, muzeylər, qoruqlar, mədəniyyət sarayları, evləri, mərkəzləri, teatrlar, musiqi kollektivlərinin saxlanması) - *234,6 mln.manat (37.7%)*;
- › Televiziya, radio və nəşriyyat xərcləri - *67,7 mln.manat (10.9%)*;
- › Bədən tərbiyəsi və gənclər siyasəti tədbirlərinin maliyyələşdirilməsi – *80 mln.manat (12.9%)*;
- › Yaradıcı ittifaqlar, cəmiyyətlər, siyasi partiyalar, diaspora və dini tədbirlərlə bağlı digər xərclər - *22,1 mln.manat (3.6%)*;
- › Bu sahələrdə digər müəssisə və tədbirlərlə bağlı xərclərin maliyyələşdirilməsi - *217,4*.

☀ Müdafiə və milli təhlükəsizlik

Müdafiə və milli təhlükəsizlik xərcləri 8 555 milyon manat nəzərdə tutulub ki, bu da 2025-ci ilin dövlət büdcəsi xərclərinin 20,7 faizinə bərabərdir. Bu vəsait ölkənin hərbi potensialının gücləndirilməsinə, təhlükəsizliyin təmin edilməsinə, ordu quruluşunun daha da modernləşdirilməsinə, dövlət sərhədlərinin qorunmasına və hərbi sənaye kompleksinin inkişafına yönəldiləcəkdir.

Ehtiyatda və istifadə olan hərbi qulluqçulara müvəqqəti yaşayış sahəsinin kirayəsi ilə bağlı ödənilən pul kompensasiyası üçün 2025-ci ilin dövlət büdcəsində 15,7 milyon manat, 20 il və daha çox xidmət etmiş işləyən və ehtiyatda olan hərbi qulluqçuların mənzillə təmin olunması ilə bağlı xərclərin maliyyə təminatı üçün 35 milyon manat məbləğində vəsait nəzərdə tutulub.

☀ Məhkəmə hakimiyyəti, hüquq mühafizə və prokurorluq

Məhkəmə hakimiyyəti, hüquq mühafizə və prokurorluq orqanlarının saxlanması xərcləri üçün 2025-ci ilin dövlət büdcəsində 3 192 milyon manat məbləğində vəsait nəzərdə tutulub. Bu, 2024-cü ilin proqnozuna nisbətən 102,2 milyon manat və ya 3,3 faiz çoxdur.

Bu sahə üzrə xərclərin məbləği və xüsusi çəkisi aşağıdakı kimidir:

- › Məhkəmə hakimiyyəti – *151 mln.manat (4.7%)*;
- › Hüquq mühafizə - *2 311,4 mln.manat (72.4%)*;

- › Prokurorluq – 126,4 mln.manat (4.0%);
- › Məhkəmə qərarlarının icrası – 10 mln.manat (0.3%);
- › Hüquqi yardım – 6,1 mln.manat (0.2%);
- › Məhkəmə hakimiyyəti, hüquq mühafizə və prokurorluq sahələrinə aid edilən digər fəaliyyətlər – 587,1 mln.manat (18.4%).

☀ Kənd təsərrüfatı xərcləri

2025-cü ilin dövlət büdcəsindən kənd təsərrüfatı bölməsi üçün 1 milyard 203,8 milyon manat məbləğində vəsait ayrılacaq.

Bu sahə üzrə xərclərin məbləği və xüsusi çəkisi aşağıdakı kimidir:

- › Meliorasiya, irriqasiya və suvarma sistemlərinin maliyyələşdirilməsi – 542,7 mln.manat (45.1%);
- › Kənd təsərrüfatı tədbirləri - 574,5 mln.manat (47.7%);
- › Baytarlıq tədbirləri - 48,5 mln.manat (4.0%);
- › Kənd təsərrüfatı üzrə digər müəssisə və tədbirlər – 38,1 mln.manat (3.2%).

Bu bölmə üzrə vəsaitin 542,7 milyon manatı Azərbaycan Respublikası ərazisində mövcud olan su ehtiyatlarından səmərəli istifadənin təmin edilməsi, su təsərrüfatının idarə olunmasının təkmilləşdirilməsi, fermerlərin suvarma suyu ilə təchizatının və torpaqların meliorativ vəziyyətinin yaxşılaşdırılması, kənd təsərrüfatının inkişafı ilə bağlı yeni torpaq sahələrinin əkin dövriyyəsinə daxil edilməsi, suvarma sahələrinin genişləndirilməsi, suvarma subartezian quyularının saxlanması və digər meliorasiya tədbirlərinin maliyyə təminatına yönəldiləcək.

Kənd təsərrüfatı tədbirləri üçün 574,5 milyon manat (2024-cü illə müqayisədə 28,3 milyon manat və ya 5,2 faiz çox), baytarlıq tədbirləri üçün 48,5 milyon manat məbləğində vəsait proqnozlaşdırılıb.

Azərbaycan Respublikasında ərzaq təhlükəsizliyi tədbirlərinə 527,5 milyon manat vəsait ayrılacaq. Ərzaq təhlükəsizliyi tədbirləri üçün ayrılmış vəsait hesabına fermerlərə kənd təsərrüfatı istehsal vasitələrinin alınmasına sərf olunan xərclərin bir hissəsini kompensasiya etmək məqsədilə bitki becərilən sahənin hər hektarına görə verilən əkin, tədarükçülərə təhvil verilən bitkiçilik məhsulunun hər tonuna görə verilən məhsul, sertifikatlı 1-ci və 2-ci reproduksiya toxum və tinglərin satışına görə verilən toxum, yerli heyvanların cins tərkibinin yaxşılaşdırılması, yüksək məhsuldar genetik potensialı olan heyvanların baş sayının artırılması məqsədilə süni mayalanma yolu ilə alınan hər bir sağlam buzova görə verilən heyvan, Azərbaycan Respublikasında istehsal edilib tədarükçülərə təhvil verilən yaş baramanın hər kiloqramına görə verilən barama subsidiyalarının, habelə lizinqə verilən və lizinq yolu ilə satılan texnikalara, suvarma sistemləri dəstinə və damazlıq heyvanların alınması üçün kənd təsərrüfatı istehsalçılarına dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına verilən güzəştlərin, kənd təsərrüfatı sahəsində digər tədbirlərin maliyyələşdirilməsi nəzərdə tutulur.

Azərbaycan Respublikasının ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, idxal olunan buğdadan asılılığın azaldılması və yeni tənzimləmə mexanizmlərinin yaradılması hesabına ölkənin ərzaqlıq buğda ilə özünü təmin etmə səviyyəsinin yüksəldilməsi sahəsində tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədilə 43 milyon manat vəsait ayrılacaq.

2025-ci ilin dövlət büdcəsi layihəsində baytarlıq tədbirlərinə 48,5 milyon manat vəsait nəzərdə tutulub. Həmin vəsaitdən 4,4 milyon manatı xüsusi təhlükəli heyvan xəstəlikləri ilə əlaqədar zərər çəkən hüquqi və fiziki şəxslərə dəymiş maddi ziyanın ödənilməsinə, habelə 5,4 milyon manatı bitki mühafizəsi sahəsində xəstəlik və zərərvericilərə qarşı mübarizə tədbirlərinin aparılmasına və 7,8

milyon manatı aqrokimyəvi pasportların verilməsi və toxum nəzarəti üzrə tədbirlərin maliyyələşdirilməsinə yönəldiləcək.

Növbəti ilin dövlət büdcəsinin kənd təsərrüfatı xərcləri bölməsindən maliyyələşən təşkilatların büdcədən kənar xərcləri 7,3 milyon manat təşkil edəcək.

☀ Mənzil və kommunal təsərrüfatı xərcləri

2025-ci il dövlət büdcəsində mənzil və kommunal xərcləri üçün 369,9 milyon manat məbləğində vəsait nəzərdə tutulub. Bu, 2024-cü illə müqayisədə 2,8 milyon manat və ya 0,8 faiz azdır.

Mənzil və kommunal xərcləri üzrə ayrılmış vəsaitdən 160,4 milyon manatı (43.4%) kommunal təsərrüfatına, 61,9 milyon manatı (16.7%) mənzil təsərrüfatına, 13,7 milyon manatı (3.7%) su təsərrüfatına, 7,6 milyon manatı (2.1%) lift təsərrüfatına, 126,3 milyon manatı (34.1%) isə mənzil və kommunal təsərrüfatı ilə bağlı digər xərclərə yönəldiləcək.

Mənzil və kommunal təsərrüfatı xərclərindən şəhər, rayon və qəsəbələrdə dövlət balansında olan yaşayış binalarının, o cümlədən dam örtüklərinin, fasadların və pilləkən qəfəslərinin əsaslı təmiri üçün 61,9 milyon manat, lift təsərrüfatının saxlanılması üçün 7,6 milyon manat, işıqlandırılma üçün 36,5 milyon manat, yaşıllıqların salınması, saxlanılması və landşaft quruluşu işləri üçün 66,4 milyon manat vəsait nəzərdə tutulub.

İstilik təchizatı üzrə göstərilən xidmətlərə görə satış tarifiinin məhsulun maya dəyərindən aşağı olması nəticəsində yaranmış zərərin örtülməsi üçün “Azəristilik təchizat” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinə 46,6 milyon manat vəsait köçürüləcək.

☀ Ətraf mühitin mühafizəsi

2025-ci ilin dövlət büdcəsində ətraf mühitin və təbiətin mühafizəsi, bioloji zənginliyin qorunması, torpaq və yer quruluşu, hidrometeorologiya, meşə təsərrüfatı, balıqçılıq və ovçuluq, ərazilərin təmizlənməsi, çirkab suların yığılması və təmizlənməsi, ətraf mühitin mühafizəsi üzrə tətbiqi tədqiqatlar və digər xidmətlər üzrə xərclər üçün 414,2 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılıb ki, bu da 2024-cü illə müqayisədə 37,3 milyon manat və ya 9,9 faiz çoxdur.

Ətraf mühitin mühafizəsi xərcləri üçün ayrılan vəsaitin 326,1 milyon manatı (78.7%) ərazilərin təmizlənməsi, çirkab suların yığılması və təmizlənməsi tədbirlərinə, 15,1 milyon manatı (3.7%) torpaq və yer quruluşu tədbirlərinə, 20,1 milyon manatı (4.9%) meşə təsərrüfatı tədbirlərinə, 10,6 milyon manatı (2.6%) hidrometeorologiya tədbirlərinə, 9,3 milyon manatı (2.2%) bioloji zənginliyin qorunması tədbirlərinə, 1,4 milyon manatı (0.9%) balıqçılıq və ovçuluq tədbirlərinə, 31,6 milyon manatı (7.4%) ətraf mühitin mühafizəsi sahəsinə aid edilən digər xidmətlər üçün nəzərdə tutulmuşdur. Ətraf mühitin mühafizəsi xərcləri üzrə nəzərdə tutulmuş vəsaitdən şəhər, rayon və qəsəbələrdə prospekt, küçə, meydan, park, xiyaban və digər bu qəbildən olan yerlərdə sanitariya təmizlik, abadlaşdırma, təmir və yenidənqurma işlərinin həyata keçirilməsi üçün 274 milyon manat nəzərdə tutulmuşdur.

Bərk məişət tullantılarının zərərsizləşdirilməsi üçün 2025-ci ilin dövlət büdcəsində “Təmiz Şəhər” Açıq Səhmdar Cəmiyyətinə ayrılması nəzərdə tutulan subsidiyanın məbləği 29 milyon manat olacaqdır.

☀ İqtisadi fəaliyyət

2025-ci il dövlət büdcəsində iqtisadi fəaliyyətlə bağlı xərclər üçün 8 377,5 milyon manat məbləğində vəsait nəzərdə tutulub. Həmin xərclərin dövlət büdcəsi xərclərinin tərkibində xüsusi çəkisi 20,2 faiz təşkil edəcək.

Bu sahə üzrə xərclərin bölgüsü və xüsusi çəkisi aşağıdakı kimidir:

- › Nəqliyyat və rabitə - 509,3 mln.manat (6.1%);
- › İqtisadi və kommersiya fəaliyyəti – 53,6 mln.manat (0.6%);
- › Tikinti və şəhərsalma – 6 687,5 mln.manat (79.8%);
- › Geodeziya və faydalı qazıntılar – 8,2 mln.manat (0.1%);
- › İqtisadi fəaliyyətlə bağlı digər xidmətlər – 1 119 mln.manat (13.4%).

Tikinti və şəhərsalma xərclərinin 2 685,4 milyon manatı dövlət əsaslı vəsait qoyuluşuna, 4 milyard manatı işğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidən qurulması və bərpaşına yönəldiləcək. “Bakı Metropoliteni” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin sərnişindəşımına xidməti tarifinin maya dəyərindən aşağı olması nəticəsində yaranmış zərərin örtülməsi üçün ayrılacaq subsidiyanın həcmi 27,7 milyon manat olacaq.

Naxçıvan Muxtar Respublikasına edilən aviareyslərə, Böyük Vətən müharibəsi əlillərinin və iştirakçıların, habelə onlara bərabər tutulan şəxslərin MDB ölkələrinə nəqliyyatda gedişlə bağlı tətbiq edilən güzəştlər hesabına yaranan zərərin örtülməsinə “Azərbaycan Hava Yolları” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinə 5,9 milyon manat məbləğində vəsait ödəniləcək.

2025-ci ilin dövlət büdcəsindən İpoteka və Kredit Zəmanət Fondunun nizamnamə kapitalının artırılmasına 85 milyon manat, sahibkarlıq subyektlərinin manatla aldıkları kreditlərə hesblanmış faizlərə görə subsidiyanın maliyyələşdirilməsinə 15 milyon manat məbləğində vəsait nəzərdə tutulub. İctimai nəqliyyatda islahatların aparılmasına və digər xərclərə 150 milyon manat xərclənəcək.

Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsinin təşkili və mülkiyyət hüquqlarının qorunması ilə bağlı xərclər üçün 27,5 milyon manat, qeyri-neft məhsullarının ixracının təşviqi, stimullaşdırılması və bu qəbildən olan digər tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 13,4 milyon manat, istilik təchizatı sistemində islahatlarla bağlı tədbirlər üçün 10 milyon manat, ölkə daxilində istehsal edilən və qiymətləri tənzimlənən yanacağın daşıyıcılar tərəfindən Naxçıvan Muxtar Respublikasına daşınmasına çəkilən əlavə xərclərin ödənilməsi üçün 10 milyon manat məbləğində vəsait nəzərdə tutulub.

2025-ci ilin dövlət büdcəsində yeni nəsil şəxsiyyət vəsiqələrinin hazırlanmasına 42 milyon manat, Azərbaycanın xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən ticarət nümayəndəliklərinin saxlanılmasına 8 milyon manat ayrılacaq.

Ələt azad iqtisadi zonasının səlahiyyətli qurumunun fəaliyyət xərcləri üçün 10,3 milyon manat, Azərbaycan Respublikasının həmtəsisçisi olduğu beynəlxalq investisiya və inkişaf fondlarının nizamnamə kapitalında Azərbaycan tərəfinin payı üçün 243,1 milyon manat vəsait proqnozlaşdırılıb. Ölkədə turizm imkanlarının genişləndirilməsi, regionlarda turizm fəaliyyətinin stimullaşdırılması üçün Dövlət Turizm Agentliyinə dövlət büdcəsindən 53,6 milyon manat vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulub

“Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”nda 2025-ci il üçün nəzərdə tutulan tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədilə 15,3 milyon manat ayrılacaq.

Növbəti ilin dövlət büdcəsinin iqtisadi fəaliyyətlə bağlı xərcləri bölməsindən maliyyələşən təşkilatların büdcədən kənar xərcləri 0,5 milyon manat təşkil edəcəkdir.

Əsas bölmələrə aid edilməyən xərclər

2025-ci il dövlət büdcəsinin əsas bölmələrə aid edilməyən xərcləri üzrə 1 887,8 milyon manat vəsait nəzərdə tutulub. Bu, 2024-cü illə müqayisədə 137,5 milyon manat və ya 7,9 faiz çoxdur.

Bu sahə üzrə xərclərin bölgüsü aşağıdakı kimidir:

- › Ehtiyat fondları – 448 mln.manat;
- › Məqsədli büdcə fondları – 420,5 mln.manat;
- › Valyuta konvertasiyası (manatın xarici valyutalara nisbətdə məzənnəsinin dəyişməsi nəticəsində yaranan fərq məbləği) – 4 mln.manat;
- › Sosial-iqtisadi və digər tədbirlər üzrə xərclər – 1 015,3 mln.manat.

Dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmayan bir sıra zəruri xərclərin maliyyələşdirilməsi məqsədilə ehtiyat fondlara ayrılan vəsaitin 300 milyon manatı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin ehtiyat fonduna, 148 milyon manatı dövlət büdcəsinin ehtiyat fonduna yönəldiləcək.

Məqsədli büdcə fondları. Ətraf mühitin mühafizəsi üzrə dövlət fondunun gəlirləri və xərcləri bərabər olmaqla 8 milyon manat məbləğində proqnozlaşdırılıb. Həmin vəsait əsasən təbiətdən istifadəyə görə ödəmələr, ətraf mühitin mühafizəsi haqqında (balıqçılıq istisna olmaqla) qanunvericiliyin pozulmasına görə alınan cərimələr, müsadirə olunan ovçuluq alətlərinin satışından daxilolmalar hesabına formalaşacaq. Fondun vəsaiti ekoloji maarifləndirmə və təhsilə, ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində fəaliyyət göstərən dövlət orqanlarının maddi-texniki bazasının yaradılmasına və inkişafına, həmin sahədə çalışan işçilərin maddi təminatının yaxşılaşdırılmasına yönəldiləcək.

Məşələrin qorunub saxlanması və təkrar istehsalı fondunun gəlirləri və xərcləri bərabər olmaqla 18,8 milyon manat məbləğində nəzərdə tutulub. Həmin vəsait müqavilə ilə istifadəyə verilmiş meşə ehtiyatlarına görə və sair daxilolmalar hesabına formalaşacaq. Fondun vəsaitləri 2025-ci ildə meşə təsərrüfatının idarə edilməsinin maliyyələşdirilməsinə və meşəsalma işlərinə sərf ediləcək.

Mineral xammal bazasının bərpası üzrə dövlət fondunun gəlirləri və xərcləri bərabər olmaqla 1,2 milyon manat məbləğində proqnozlaşdırılıb. Həmin vəsait mineral-xammal bazasının bərpasına yönəldilmiş ayırmalar, yerin təkinin istifadəyə verilməsinə dair müsabiqə və hərracların keçirilməsindən əldə edilən gəlirlər və digər daxilolmalar hesabına formalaşacaq. Fondun vəsaiti mineral-xammal bazasının bərpası və möhkəmləndirilməsi məqsədilə vahid texniki siyasətin həyata keçirilməsi və aparılan geoloji-kəşfiyyat işlərinin maliyyələşdirilməsinə yönəldiləcək.

Su bioresurslarının artırılması, bərpası və mühafizəsi fondunun gəlirləri və xərcləri bərabər olmaqla 0,3 milyon manat məbləğində nəzərdə tutulub. Bu vəsait əsasən balıqçılıq haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə alınan cərimələr və kompensasiyalar, balıq və digər su bioresurslarından istifadəyə görə ödəmələr hesabına formalaşacaq. Fondun vəsaiti balıqçılıq su obyektlərində balıq və digər su bioresurslarından səmərəli istifadə edilməsinə, onların mühafizəsinə, süni artırılmasına və bərpasına, balıqçılıq təsərrüfatı meliorasiyası işlərinin aparılmasına və digər su bioresurslarının dövlət monitorinqinin təşkilinə və keçirilməsinə sərf olunacaq.

Xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərinin idarə edilməsi və mühafizəsi üçün yaradılan müvafiq idarələrin xüsusi fondlarının gəlirləri və xərcləri bərabər olmaqla 2,2 milyon manat məbləğində proqnozlaşdırılıb. Həmin vəsait xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri və obyektləri haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə alınan cərimələr, təbiətdən istifadəyə görə ödəmələr, bu sahədə müsadirə olunmuş məhsulların satışından daxilolmalar hesabına formalaşacaq. Fondun vəsaiti əsasən xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərində çalışan işçilərin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərinə tələb olunan texnoloji qurğuların, cihazların, nəqliyyat

vasitələrinin və digər ləvazimatların alınması və məqsədli təyinatına uyğun olan obyektlərin tikintisi və əsaslı təmiri üçün sərf olunacaq.

Nəqliyyat vasitələrinin utilizasiyası fondunun gəlirləri və xərcləri bərabər olmaqla 50 milyon manat məbləğində proqnozlaşdırılıb. Fondun vəsaiti əsasən yeni istehsal olunmuş yerli nəqliyyat vasitələri utilizasiyaya verilmə barədə təsdiqedicə sənəd təhvil verilməklə satın alınan zaman tətbiq edilən güzəşt məbləğlərinin nəqliyyat vasitələrinin satıcılarına geri ödənilməsi, utilizasiyaya verilmiş nəqliyyat vasitələri üçün birdəfəlik ödənişlərin ödənilməsinə istifadə olunur.

Sosial iqtisadi və digər tədbirlər. Ünvanlı dövlət sosial yardımını alan aztəminatlı ailələrin əmlakının, dövlətə məxsus əmlakın və dövlət büdcəsindən maliyyələşən təşkilatlara məxsus nəqliyyat vasitələrinin icbari sığortası xərcləri üçün 2025-ci ilin dövlət büdcəsində 28 milyon manat məbləğində vəsait nəzərdə tutulub. Dövlət ehtiyatlarının yaradılması üçün 35 milyon manat, fəvqəladə halların nəticələrinin aradan qaldırılması ilə bağlı xərclər üçün 20 milyon manat məbləğində vəsait proqnozlaşdırılıb.

Təhlükəsizlik, sosial-iqtisadi və digər tədbirlərin maliyyələşdirilməsinə 629,2 milyon manat (bu vəsaitin 159 milyon manatı müdafiə və milli təhlükəsizlik xərcərində nəzərə alınıb) vəsait ayrılacaq. Yaşayış məntəqələri ilə bağlı zəruri tədbirlərin maliyyələşdirilməsi üçün 50 milyon manat, xüsusi müdafiə olunan sənədlərin (aksiz markalarının) çap edilməsi üçün 9 milyon manat, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə ödənilmiş kommunal xidmətlərə və məcburi dövlət sosial sığorta haqlarına görə 10 il müddətinə dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına maliyyə yardımının göstərilməsi üçün 35,8 milyon manat, Azərbaycan Respublikasının maraqlarının beynəlxalq hüquq çərçivəsində qorunması, beynəlxalq məhkəmələrdə təmsil edilməsi və həmin məhkəmənin qərarlarının icrası ilə bağlı xərclərin maliyyə təminatı üçün 39,9 milyon manat, dövlət təltiflərinin hazırlanması ilə bağlı xərclər üçün 3,5 milyon manat vəsait nəzərdə tutulub.

2025-ci ilin dövlət büdcəsinin əsas bölmələrə aid edilməyən xərclər bölməsində büdcə təşkilatlarının büdcədən kənar xərcləri üçün 100 milyon manat məbləğində vəsait proqnozlaşdırılıb.

Yeni büdcə ilində yerli özünüidarəetmə orqanlarının büdcələrinə ayrılacaq vəsait 1 milyon manat artırılaraq 13,5 milyon manata çatdırılıb. Bu vəsaitin 7,5 milyon manatı onların gəlir və xərclərini tənzimləmək məqsədilə dotasiya, 1,6 milyon manatı subvensiya, 4,4 milyon manatı isə su təchizatı qurğularının istismarı və onlara xidmətlə bağlı subsidiyalar üçün nəzərdə tutulub.

Beynəlxalq münasibətlər, beynəlxalq təşkilatlara üzvlük haqları və digər xərclər

2025-ci ilin dövlət büdcəsində beynəlxalq münasibətlər, xarici yardımlar, Azərbaycan Respublikasının xaricdəki ticarət nümayəndələrinin saxlanması və Azərbaycan Respublikasının həmtəsisçisi olduğu beynəlxalq investisiya və inkişaf fondlarının nizamnamə kapitalında Azərbaycan tərəfinin payı ilə bağlı xərclər 778,4 milyon manat məbləğində proqnozlaşdırılıb.

Xərc istiqamətləri aşağıdakı kimi qruplaşdırılıb:

- › Azərbaycan Respublikasının xaricdəki diplomatik nümayəndəlikləri və konsulluqlarının saxlanması xərcləri – 205 mln.manat;
- › Beynəlxalq və regional təşkilatlara üzvlük haqqı və maliyyə institutlarının (maliyyə-kredit təşkilatlarının) səhm kapitalında iştirak ilə bağlı xərclər - 32,5 mln.manat;
- › Beynəlxalq fəaliyyət və bu qəbildən olan digər tədbirlərlə bağlı xərclər - 17,2 mln.manat;
- › Beynəlxalq, ölkə səviyyəli və bu qəbildən olan digər tədbirlərlə bağlı xərclər - 238,1 mln.manat;

- › Azərbaycan Respublikasının xaricdəki diplomatik nümayəndəliklərinin və konsulluqlarının fəaliyyəti ilə bağlı digər xərclər - *10 mln.manat*;
- › Xarici yardımlar üzrə xərclər - *24,5 mln.manat*;
- › Azərbaycan Respublikasının xaricdəki ticarət nümayəndəliklərinin saxlanılması üzrə xərclər - *8 mln.manat*;
- › Azərbaycan Respublikasının həmtəsisçisi olduğu beynəlxalq investisiya və inkişaf fondlarının nizamnamə kapitalında Azərbaycan tərəfinin payı ilə bağlı xərclər - *243,1 mln.manat*.

☀ Əsaslı xərclərin istiqamətləri

2025-ci il dövlət büdcəsində əsaslı xərclərin maliyyələşdirilməsi üçün 14 254,1 milyon manat xərclənəcək. Bu, dövlət büdcəsi xərclərinin 34,4 faizinə bərabərdir.

Əsaslı xərclərin bölgüsü aşağıdakı kimidir:

- › İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə sosial və infrastruktur layihələrinin maliyyələşdirilməsi – *4 mlrd.manat (28,1%)*;
- › Ölkənin müdafiə potensialının gücləndirilməsi və silahlı qüvvələrin maddi-texniki təminatının yaxşılaşdırılması – *4580.0 mln.manat (32,1%)*;
- › Dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu (investisiya) xərcləri – *2685.4 mln.manat (18,8%)*;
- › Tikinti, bərpa, yenidənqurma, əsaslı təmir və müxtəlif əsaslı alışıların həyata keçirilməsi – *1808.6 mln.manat (12,7%)*;
- › Digər əsaslı xərclər – *1180.1 mln.manat (8,3%)*.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərə Böyük Qayıdışın təmin edilməsi, şəhər və kəndlərin yenidən qurulması və bərpası, həmin ərazilərdə müasir infrastrukturların yaradılması (elektrik enerjisi, təbii qaz, su, rabitə, yol, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət, mənzil-kommunal və digər zəruri infrastrukturların və mədəni-tarixi abidələrin bərpası və yenidən qurulması, yaşayış evlərinin tikintisi və s.) məqsədilə 2025-ci ildə 4000,0 mln. manat vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulmuşdur ki, bu da 2024-cü ilin ilkin təsdiq edilmiş proqnozundan 4,6% çox, yenidən baxılmış göstəricisindən isə 17,6% azdır.

Ölkənin müdafiə potensialının gücləndirilməsi və silahlı qüvvələrin maddi-texniki təminatının daha da yaxşılaşdırılması məqsədilə dövlət büdcəsinin əsaslı xərclərindən qarşıda duran vəzifələrə və bağlanmış müqavilələrə uyğun olaraq xüsusi müdafiə təyinatlı layihələr və tədbirlərin maliyyə təminatı üçün 4 580 milyon manat məbləğində vəsait proqnozlaşdırılır ki, bu da 2024-cü illə müqayisədə 880 milyon manat və ya 23,8 faiz çoxdur

Növbəti ildə dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu xərcləri 2685,4 mln. manat və ya cari ildə nəzərdə tutulan vəsait ilə müqayisədə 17,5% az proqnozlaşdırılmışdır. Bu məbləğin 895,9 mln. manatı xarici kreditlər hesabına həyata keçirilən layihələrin payına düşür. 2025-ci il dövlət büdcəsində dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu (investisiya) xərcləri üçün 2685,4 milyon manat və ya 2024-cü ildə nəzərdə tutulan vəsait ilə müqayisədə 17,5% az proqnozlaşdırılmışdır. Həmin vəsaitin 539,5 milyon manatı sosial və infrastruktur təyinatlı layihələrin (sosial-mədəni və məişət, inzibati, istehsalat təyinatlı layihələrin, bina və qurğuların, yolların, meliorasiya və su təsərrüfatı obyektlərinin, içməli su təminatı və kanalizasiya sistemlərinin tikintisinə, yenidən qurulmasına, əsaslı təmirinə, qeyri-maliyyə aktivlərinin, o cümlədən əsas vəsaitlərin, tikililərin, yaşayış və qeyri-yasayış binalarının və s. alınmasına), 1100 milyon manatı “Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”nın layihələrinin maliyyələşdirilməsinə, 150 milyon manatı “Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafına dair 2023-2027-ci illər üçün Dövlət Proqramı”nın icrasına

və 895,9 milyon manatı beynəlxalq kreditor qurumlarının təqdim etdiyi kreditlər hesabına həyata keçirilən sosial və infrastruktur təyinatlı layihələrin maliyyələşdirilməsinə yönəldiləcəkdir.

2025-ci ilin dövlət büdcəsinin əsaslı xərclərdən tikinti, bərpa, yenidənqurma, əsaslı təmir və müxtəlif əsaslı alışıların həyata keçirilməsi üçün 1 808,6 milyon manat məbləğində vəsait ayrılacaqdır. Həmin vəsait (müdafiə, hüquq mühafizə orqanları və büdcə təşkilatlarının büdcədən kənar vəsaitlər də nəzərə almaqla) digər büdcə və büdcədən maliyyə yardımı alan təşkilatlar tərəfindən həyata keçiriləcək tikinti, bərpa, yenidənqurma, əsaslı təmir işlərinə, həmçinin müxtəlif əsaslı alışıların həyata keçirilməsinə sərf ediləcəkdir.

Digər əsaslı xərclər üçün 1 180,1 milyon manat vəsait nəzərdə tutulub. Bunun 340 milyon manatı “Avtomobil Yolları” Məqsədli Büdcə Fonduna, 243,1 milyon manatı Azərbaycan Respublikasının həmtəsisçisi olduğu beynəlxalq investisiya və inkişaf fondlarının nizamnamə kapitalında Azərbaycan tərəfinin payının maliyyələşdirilməsinə, 597 milyon manatı İpoteka və Kredit Zəmanət Fondunun nizamnamə kapitalının artırılmasına və digər strateji layihələrdə nizamnamə kapitalının artırılmasına yönəldiləcək.

Dövlət büdcəsinin yerli xərcləri

2025-ci ildə yerli xərclər 799,2 milyon manat məbləğində proqnozlaşdırılır.

2025-ci ildə Azərbaycan Respublikasının şəhər və rayonlarından 62-si xərclərini dövlət büdcəsindən maliyyə yardımı (dotasiya) almadan öz gəlirləri hesabına təmin edəcəklər. Qalan 5 rayona isə yerli gəlir və xərcləri tənzimləmək üçün dövlət büdcəsinin mərkəzləşdirilmiş xərclərindən 5,3 milyon manat maliyyə yardımı ayrılması nəzərdə tutulur ki, bu da 2024-cü illə müqayisədə 4,3 milyon manat və ya 44,8 faiz azdır.

Yerli xərclər aşağıdakı istiqamətə yönəldiləcək:

- › Ətraf mühitin mühafizəsi xərcləri (sanitar təmizlik və abadlaşdırılma xidmətləri haqqının ödənilməsi və s.) – 274 *mln.manat*;
- › İcra hakimiyyəti orqanlarının saxlanması - 225 *mln.manat*;
- › Mənzil və kommunal təsərrüfatı xərcləri - 210,2 *mln.manat*;
- › Nəqliyyat və rabitə xərcləri (yolların əsaslı təmiri xərcləri) - 53,6 *mln.manat*;
- › Mədəniyyət, incəsənət, informasiya, bədən tərbiyəsi, gənclər siyasəti və bu qəbildən olan digər fəaliyyət xərcləri – 6,2 *mln.manat*;
- › Digər xərclər – 30,3 *mln.manat*.

Yerli xərclərin iqtisadi təsnifatına uyğun olaraq bölgüsü belə olacaq:

- › Əməyin ödənişi xərcləri - 205,9 *mln.manat*;
- › İş və xidmətlərin alınması xərcləri - 413,2 *mln.manat*;
- › Malların satın alınması ilə bağlı xərclər - 5 *mln.manat*;
- › Qeyri-maliyyə aktivlərinə aid olan xərclər - 117 *mln.manat*;
- › Subsidiyalar - 55,7 *mln.manat*;
- › Sosial ödənişlər - 2,4 *mln.manat*.

Dövlət borcu

2024-cü il 1 iyul tarixi vəziyyətinə Azərbaycan Respublikasının ümumi dövlət borcunun həcmi 25 686,1 milyon manata bərabər olub. Bu, 2024-cü il üzrə proqnozlaşdırılan ÜDM-in 21,2 faizini təşkil

edir. Məcmu dövlət borcunun 9 114,2 milyon manatı xarici dövlət borcunun, 16571,9 milyon manatı daxili dövlət borcunun payına düşür.

Ölkədə həyata keçirilən iqtisadi islahatların dəstəklənməsi və ayrı-ayrı prioritet layihələrin maliyyələşdirilməsi məqsədilə beynəlxalq maliyyə-bank qurumları və digər kredit təşkilatları ilə imzalanmış müqavilələr əsasında altı ay ərzində istifadə olunmuş kreditlər və həyata keçirilmiş əsas borc ödənişləri, habelə xarici valyuta məzənnələrində baş vermiş dəyişikliklər nəzərə alınmaqla, 2024-cü il 1 iyul tarixinə xarici dövlət borcu 5 milyard 361,3 milyon ABŞ dolları ekvivalentində və ya ÜDM-in 7,5 faizini təşkil edib. 2024-cü ilin ilk yarısında xarici dövlət borcunun 17 faiz azaldılmasına nail olunub.

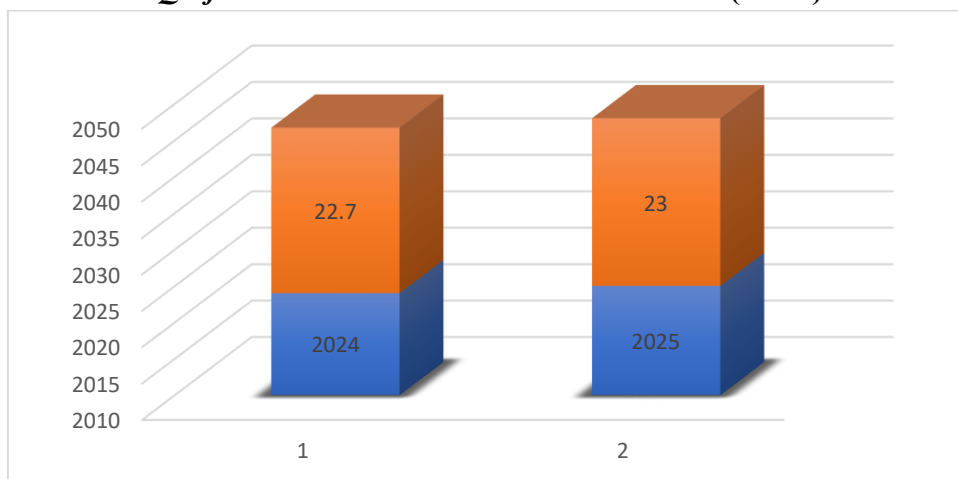
Xarici dövlət borcunun 86,8 faizi ABŞ dollarında, 6 faizi avroda, 3,6 faizi XBH-da (Beynəlxalq Valyuta Fondunun Xüsusi Borcalma Hüquqları), 3 faizi yapon yenində, 0,6 faizi isə digər valyutalarda cəlb olunub.

2024-cü il 1 iyul tarixinə daxili dövlət borcu 16 571,9 milyon manat və ya ÜDM-in 13,7 faizini təşkil edib. 2024-ci ilin əvvəli ilə müqayisədə daxili dövlət borcu 4,4 faiz artıb. Daxili dövlət borcunun 7280,7 milyon manatını dövlət qiymətli kağızları üzrə qalıq borc, 9291,2 milyon manatını isə “Aqrarkredit” Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin Mərkəzi Bank qarşısında dövlət zəmanətli borcu üzrə hökumətin üzərinə götürdüyü öhdəliklər təşkil edir.

Dövlət qiymətli kağızlarının 19,5 faizi 1 illik, 67 faizi 2 və 3 illik, 13,5 faizi isə 5 il və daha artıq müddətli dövlət qiymətli kağızlarının payına düşür.

2025-ci ilin sonuna Azərbaycan Respublikasının dövlət borcunun (xarici və daxili) ümumi məbləği 30,0 milyard manat səviyyəsində və ya ÜDM-in 23,0 faizinə çatacağı proqnozlaşdırılır (2024-cü il üçün bu göstərici 22,7 faiz olmuşdur). Həmin dövrdə xarici dövlət borcunun 9,0 milyard manat və ya ÜDM-in 7,0 faizi həcmində, daxili dövlət borcunun isə 21,0 milyard manat və ya ÜDM-in 16,0 faizi həcmində olacağı gözlənilir.

Qrafik 5. Dövlət borcunun ÜDM-ə nisbəti (faizlə)

Dövlət daxili və xarici borclarına xidmətlərlə bağlı xərclər. Qeyd etmək lazımdır ki, 2025-ci ildə 2024-cü ilə nisbətən dövlətin daxili və xarici borclarına xidmətlə bağlı xərclərdə ciddi artım müşahidə edilir. Daxili dövlət borcu üzrə xərclərdə bu artım xüsusilə qabarıq şəkildə özünü biruzə verir (787, 7 milyon manat).

**Cədvəl 8. Dövlət daxili və xarici borclarına xidmətlərlə
bağlı xərclər (milyon manatla)**

Xərclərin adı	2024-cü il	2025-ci il	Artım+, azalma-
Daxili dövlət borcu üzrə, cəmi o cümlədən:	170, 3	958, 0	787, 7
faiz ödənişləri	170, 3	821, 2	650, 9
Xarici dövlət borcu üzrə, cəmi o cümlədən:	1 125, 3	1 441, 6	316, 3
faiz ödənişləri	275, 3	479, 3	204, 0

4. Dövlət büdcəsi kəsiri

2025-ci il üçün dövlət büdcəsi kəsirinin yuxarı həddi 3051,6 milyon manat məbləğində nəzərdə tutulur ki, bu da 2024-cü illə müqayisədə 302,7 milyon manat və ya 9,0 faiz azdır. Dövlət büdcəsi kəsirinin ÜDM-də xüsusi çəkisi 2,4 faiz təşkil edəcəkdir ki, bu da 2024-cü ilə nisbətən 0,4 faiz-bənd azdır.

Kəsirin maliyyələşdirilməsi özəlləşdirmədən daxilolmalar, daxili və xarici borclanma və 2025-ci il 1 yanvar tarixinə dövlət büdcəsinin vahid xəzinə hesabının qalığı hesabına həyata keçiriləcəkdir.

2025-ci ildə 2024-cü illə müqayisədə dövlət büdcəsi kəsirinin yuxarı həddində azalma, icmal büdcənin xərclərinin yuxarı həddində isə artım baş vermişdir.

**Cədvəl 9. Dövlət büdcəsi kəsirinin və icmal büdcənin xərclərinin yuxarı həddi
(milyon manatla)**

	2024-cü il	2025-ci il	Artım+, azalma-
Dövlət büdcəsi kəsirinin yuxarı həddi	3, 4	3, 1	- 0, 3
İcmal büdcənin xərclərinin yuxarı həddi	45, 6	47, 6	2, 0

NƏTİCƏ

Azərbaycan Respublikasının 2024 və 2025-ci illər üzrə dövlət büdcəsinin müqayisəli təhlili göstərir ki, ölkənin fiskal siyasəti iqtisadiyyatın qeyri-neft sektoru əsasında dayanıqlı inkişafını təmin etməyə yönəlmişdir. Gəlir və xərc strukturlarında aparılmış araşdırmalar dövlətin sosial rifahın gücləndirilməsi, milli təhlükəsizliyin təmin olunması və iqtisadi sabitliyin qorunması istiqamətində siyasətini davam etdirdiyini təsdiqləyir.

Büdcə gəlirlərindəki artım əsasən istehlak vergiləri və mərkəzləşdirilmiş transfertlər hesabına təmin olunmuşdur. Bununla yanaşı, hüquqi şəxslərin mənfəət (gəlir) vergisi (418,6 milyon manat və ya 6,2 %) və hüquqi şəxslərin torpaq vergisi (2,7 milyon manat və ya 5,5 %) kimi bəzi istiqamətlərdə azalmalar müşahidə edilmişdir.

Xərclər kontekstində əsaslı xərclərinin azaldığı (7,3%), cari və dövlət borcuna xidmət xərclərinin isə artdığı (7,3% və 85,2%) görünür. Ölkədə iqtisadi inkişafın və sosial problemlərin həllində başlıca rol oynayan istiqamətlərdə - dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu (investisiya xərcləri) üzrə (568,6 milyon manat

və ya 17,5 %), işğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidən qurulması və bərpası üzrə (855,8 milyon manat və ya 17,6 %) nəzərəcarpacaq dərəcədə azalmalar xüsusi qeyd edilməlidir.

Bu təhlillər əsasında aşağıdakı əsas nəticələr çıxarılmışdır:

- Büdcə kəsirinin idarə olunması gücləndirilməli və ÜDM-ə nisbətə hədəf səviyyədə saxlanılmalıdır;
- Qeyri-neft sektorundan daxilolmaların şaxələndirilməsi üçün vergi təşviqləri daha balanslı tətbiq olunmalıdır;
- Dövlət borcunun idarə olunmasında çeviklik artırılmalı və borc yükünün optimallaşdırılması üçün effektiv alətlər tətbiq edilməlidir;
- Dövlət investisiyalarının səmərəliliyi artırılmalı, layihələr nəticə əsaslı meyarlarla maliyyələşdirilməlidir;
- Dövlət büdcəsinin icrasında şəffaflıq və ictimai hesabatlılıq gücləndirilməlidir.
- İnvestisiya mühitinin əlverişliliyinin təmin edilməsi istiqamətində daim araşdırmalar aparılmalı və tədirlər görülməlidir.
- Sahibkarlıq sahəsində vergi yükünün azaldılması, bu sahədə başadılmış islahatların (2026-cı ildə müddəti bitəcək 7 illik vergi güzəştləri) davamlılığı təmin edilməlidir.
- Vergi bazasının genişləndirilməsi davam etdirilməli, vergidən yayınma hallarının qarşısının alınması ilə yanaşı vergi orqanı - sahibkar münasibətlərinin daha çox tərəfdaşlıq (partnyorluq) istiqamətində inkişafına nail olunmalıdır.
- İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə istehsalın qurulması və iş yerlərinin yaradılması məqsədilə xüsusi iqtisadi zonaların təsis edilməsi məsələsi nəzərdən keçirilməlidir.
- Xarici dövlətləri, beynəlxalq maliyyə qurumlarını cəlb etməklə və dövlət-özəl tərəfdaşlığı əsasında işğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidən qurulması və bərpası işləri sürətləndirilməlidir.

Beləliklə, dövlət büdcəsi siyasətində fiskal intizam, şəffaflıq və strateji planlaşdırma elementlərinin daha da möhkəmləndirilməsi, ölkənin maliyyə sabitliyinin qorunması və davamlı iqtisadi inkişafın təmin olunması baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

İstifadə edilmiş mənbələr

1. "Azərbaycan Respublikasının 2024-cü il dövlət büdcəsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının 2023-cü il 5 dekabr tarixli 1028-VIQ nömrəli Qanunu: [Elektron resurs] / URL: <https://e-qanun.az/framework/55872>
2. "Azərbaycan Respublikasının 2025-ci il dövlət büdcəsi haqqında" Azərbaycan Respublikasının 16 dekabr 2024-cü il 93-VIIQ nömrəli Qanunu: [Elektron resurs] / URL: <https://e-qanun.az/framework/58614>
3. Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin rəsmi İnternet saytı: [Elektron resurs] / URL: <https://www.stat.gov.az/>
4. Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin rəsmi İnternet saytı: [Elektron resurs] / URL: <https://maliyye.gov.az/>
5. "Azərbaycan Respublikasının 2023-cü il dövlət büdcəsinin icrası haqqında" 14 iyun 2024-cü il tarixli 1173-VIQ nömrəli Qanunu: [Elektron resurs] / URL: <https://e-qanun.az/framework/57196>